



ధర్మము

విచారణ

నేతి వాచకము



## సదాశివ సమారంభం



గురు దక్షిణామూర్తి



గురు వేదవ్యాస మహర్షి



గురు కుక మహర్షి



గురు నాటర మహర్షి



గురు వాల్మీకి మహర్షి



గురు శిక్షప్తి

## శంకరాచార్య మధ్యమాం



గురు దత్తాత్రేయ



గురు బాలాబట్



గురు గోరమ బుద్ధ



గురు ఆదిశంకరాచార్య



గురు రామానుజాచార్యులు



గురు జ్ఞానేశ్వర్



గురు రవిదాస్



గురు కబీర్ దాస్



గురు చైతన్య మహా ప్రభువు



గురు నానక్



గురు రాఘవేంద్ర స్వామి



గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి



యోగి వేమన

## అస్మదాచార్య పర్యంతం



గురు శ్రీలింగ స్వామి



గురు లాహిరి మహాశయి



గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి



గురు వివేకానంద



గురు హాయి బాలా



గురు ఆరబింద్



గురు రమణ మహర్షి



గురు యోగానంద



గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద



గురు మళయాళస్వామి



గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి



గురు చంద్రశేఖర పరమారాధ్య

## వందే గురుపరంపరాం...



నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్( డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: [sairealattitudemgt@gmail.com](mailto:sairealattitudemgt@gmail.com)

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020050015314

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

**SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)**

**\* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు \***



భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

# Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with  
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals  
Newspapers  
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year:  to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)  
[Statistics Report](#)  
[Status Report](#)  
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |  
[Problems](#) | [Missing links or](#)  
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection  
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) <sup>New!</sup>

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none"><li><a href="#">Rashtrapati Bhavan</a></li><li><a href="#">CMU-Books</a></li><li><a href="#">Sanskrit</a></li><li><a href="#">TTD Tirupathi</a></li><li><a href="#">Kerala Sahitya Akademi</a></li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li><a href="#">INSA</a></li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li><a href="#">Times of India</a></li><li><a href="#">Indian Express</a></li><li><a href="#">The Hindu</a></li><li><a href="#">Deccan Herald</a></li><li><a href="#">Eenadu</a></li><li><a href="#">Vaartha</a></li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li><a href="#">Tamil Heritage Foundation</a></li><li><a href="#">AnnaUniversity</a> <sup>New!</sup></li></ul>

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

# అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖



మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

ఓప

# నీతివాచకము.

ఆటవ పుస్తకము

గ్రంథకర్తలు :

మహావాది వేంకటరత్నము, బి. ఏ.,

అంభోపన్యాసకుడు - ఆంధ్రప్రదేశ్ కళాశాల, గుంటూరు

ఉభయభాషాపరీక్ష

మిన్నికంటి గురునాథశర్మ,

తెలుగు పండితుడు - పోస్ట్ గ్రామ్యాలు, గుంటూరు

*Publishers :*

**Sundara Ram & Sons, Tenali.**

1932

సర్వస్వామ్యములు ]

[ పెరి 0-6-0



## విషయ సూచిక

సప్తమాధ్యాయము - పరిత్యాజ్యములు.

	పుటసంఖ్య		పుటసంఖ్య
౧. ఆత్మస్తుతి ...	1	౪. దురభ్యాసములు ...	20
భారవి ...	4	చుట్ట-బీడి-సిగరెట్టు ...	21
దాంబికపండితుడు	7	పాడుము ...	22
కుమారస్వామి ...	9	పాడుముపల్లీ ...	24
౨. ముఖస్తుతి ...	9	మద్యము - గంజాయి ...	27
౩. అపకారచింత ...	14	ద్యూతము ...	28
		చిటుడిండి ...	30

అష్టమాధ్యాయము - వికారములు.

౧. పేరాస ...	34	అంబరీషుడు ...	48
నక్క ...	35	౩. లోభము ...	45
అగ్గరు-ఋషి ...	36	లోభి ...	48
౨. కొలిధము ...	37	౪. గర్వము ...	52
ప్రధానోపాధ్యాయుడు	41	అగ్నియదులు ...	60
పాము-నారదుడు	42	పాండవులు ...	62

ఉపసంహారము.

౧. సత్సహవాసము	64	ఘోరీ ...	78
కళావతి ...	70	యవనహరిదాసు ...	75
ప్రహ్లాదుడు	71	నీతిపద్యములు	77-92

## ఉపాధ్యాయులకు మనవి.

ఉపాధ్యాయసోదరులారా !

1. ప్రస్తుతము ప్రాథమికవిద్యాప్రపంచములోగల శాశావిధవాచకముల మార్గము వేఱు. ఈనీతివాచకముల మార్గము వేఱు. పేరును బట్టియే వీనిప్రాశస్త్యము విశదము. ఇవి కేవలము నీతివిషయములనే బోధించును గాని యన్యవిషయములమాట తలపెట్టవు.
2. ఇప్పుడున్నవాచకములలో నీతిపాఠములు తక్కువ. ఉన్న కొన్నియైనను గ్రామములకములే కాని విషయవిచారణబాహుళ్యము గలవి కావు. “ సత్యము చెప్పవలెను ” అనువిషయమును బోధించునప్పు డిప్పటి వాచకములు “ సత్య మననేమి ? దానియొక్క గొప్పతన మెట్టిది ? అది యెట్లు సర్వోత్తమమైనది ? ” అను విషయములగూర్చి విపులముగాఁ గాకున్నను గొడ్డిగానైన బోధింపక యందు తుదాపారణముగా నేదో యొక కథను జెప్పుచున్నవి. ఇందువలన బాలురకు విషయమును గూర్చి చక్కగాఁ దెలిసికొను నవకాశము లభించుట లేదు.
3. ఇట్టి కొఱతను ఈనీతివాచకములు పోగొట్టుచున్నవి. ఇందు ప్రతి విషయము చక్కగాఁ దెలుపంబడి చివర విషయనిరూపణమునకుఁగాను కథలు చేర్పఁబడినవి. ప్రాథమికవిద్యాప్రపంచములో నిది కొత్త యగుటచేత ఈ నీతి వాచకములు పనికివచ్చునా ? యను సందేహము గలుగవచ్చు. కాని “ విద్య ” యను పదముయొక్క నిజమైనయర్థము నెఱుంగువా రేమాత్రము సందేహింపరని మావిశ్వాసము.
4. “ అవు పాలిచ్చును - అవుపాలు తెల్లగా నుండును. గుఱ్ఱము బండి లాగును ” అను విషయములే బోధనీయములో, తననీత్యప్రవర్తనమును శీలమును సరిచేసికొనుట కనువగు నుత్తమపద్ధతులం గూర్చి బోధించు విషయములే బోధనీయములో యుపాధ్యాయులే యూహించుకొన వచ్చు. వైవిషయములు తనకుఁదాన వేద్యవఁదైనంతనే బాఁబడు తెలిసి కొనఁ గలఁడు. కాని యుత్తమ పద్ధతులం గూర్చినబోధ యతనికి ముఖ్యవశ్యకము.
5. విద్య నేర్చుట జ్ఞానముకొరకు. లౌకికజ్ఞానమునకు సామాన్యవస్తుగుణ గ్రహణమునకు స్వానుభవము చాలు. ఉత్తమజ్ఞానమున కనుభవము



చాలదు. గురుశిక్ష యుండవలె. కావున బాలురకు, బాలికలకు, బోధింప వలసినది నీతివిద్య. నీతియే శీలమునకు నిలయము. శీలమే మానవుని గొప్పతనమునకు మూలము.

6. ఈ యభిప్రాయమును బలపఱచి వ్యాపింపజేయుటకే యీ వాచకములు వ్రాయఁబడినవి. ప్రహ్లాదుడు విద్య నేర్చునప్పుడు తోడిబాలురకు బోధించినవిషయములు స్మృతియందున్నచో నీ వాచకముల గొప్ప తనము విశదము గాఁగలదు.

7. ఈ పుస్తకములు విద్యార్థులతరగతులకుఁ దగినట్లు రచింపఁబడినవి. అయినను జీవితమునదపుపద్ధతిని బెక్కులెఱుంగుల జర్పించి నూచించు టచే బెద్దలకుఁ బిన్నలకు నెల్లర కియ్యవి పఠనీయములనుట కెట్టి సంది యము లేదు. జీవితపరమావధి యొక్కండేయగుట ధర్మములు పర స్పరసంబద్ధములగుటఁ దత్సూచకపద్ధతులలోఁ బునరుక్తి యెచ్చటనే నుండకతప్పదు. మఱియు నయ్యది కొన్నియెడల విషయము నొక్క చెప్పటకును నుపయోగింపఁబడియుండును. విధినిషేధవాక్యములు నట్లే వ్రాయఁబడినవి. బాలావబోధార్థ మిట్లు చేయవలసినచ్యును. అందందు విస్తరించి వ్రాయఁబడఁదగిన బహుభాషార్థములు సంక్షేపించి నూత్రిప్రాయముగాను వ్రాసియుంటిమి. అందఱకు నుపయోగించుటకు నుద్దేశించుటచే నందందు శ్లోకము లుదాహరింపఁబడినవి. బాలు రయ్యవి వదలినను వదలవచ్చును.

8. ఈ వాచకములలో బొమ్మలు చేర్పఁబడలేదు. ఇందుకుఁగారణము జంతు వృక్షాదికవిషయంబులు లేకుండుటయే. కథలు విషయనిరూపణమునకుఁ గాను జేర్పఁబడినవి గనుక నందును జిత్రములయవశ్యకము కన్పట్టదు. ఇవి మొత్తముమీఁద నూతనమార్గవిరచితంబులు గనుక మే మూహించిన ప్రాశస్త్యము వీనియందు గమనించి యుపాధ్యాయులు విద్యార్థి కారులు సదభిప్రాయులై ప్రోత్సహింతురుగాక యని మనవి.

గుంటూరు,  
30-12-1932. }

మ. వేంకటరత్నము,  
మి. గురునాథశర్మ.

# నీతివాచకము

సప్తమాధ్యాయము - పరిత్యాజ్యములు.

౧. ఆత్మస్తుతి

శ్రీకరుడా ! శ్రీమద్గుణాకరా ! ఆత్మస్తుతి మిక్కిలి నింద్యమైన  
కార్యము. అది మహాపాపకరమేగాక యపకీర్తికరమునగును.

ఆత్మస్తుతియనఁ దనను బొగడుకొనుట. తననామమునే తాను  
జెప్పికొనఁగూడ దనుచుండఁ దానుజేసిన ఘనకార్యములను  
జెప్పికొనుచుఁ దన్నుఁ బొగడుకొనవచ్చునా ?

శ్లో. ఆత్మనామ గురోర్నామ నామాతికృపణశ్చ  
ఆయుష్కమే న గృహీయా జ్యేష్ఠాపత్తిక శత్రుహా.

తననామమును గురువర్యునామమును పాపాత్మునినామమును,  
పెద్దకుమారునినామమును, భార్యనామమును, జిరకాలము  
బ్రదుకఁదలంచినచోఁ జెప్పఁగూడదు. “ దినమేకం హర  
త్యాయుః” ఆయు వొక్కదినము తఱుఁగునని పెద్దలందురు.

సుశీలురు తమెదులు పశించుచుచున్న వినరు. విన నిచ్చ  
గింపరు. “తన్నుఁ దాఁ బొగడుకొనుట తన్నుకొనిచచ్చుట”  
యనుసామెతను వినలేదా ? ఆత్మస్తుతిపరాయణు లసమర్థులని

గట్టిగా నమ్ముము. సమర్థుఁ డెన్నఁడు తనచేతలఁ జెప్పికొనఁడు. సమర్థులయశస్సు తమకు లేమి నసమర్థు లది వొందుటకట్లాత్మస్తుతి చేసికొందురు. వా రొరుల యింగితాకారములను గుర్తింపలేరు. తమచెప్పుచేతల శ్రోతలు విశ్వసించుచుండిరనియే వారితలంపు. తమమాటల కొరులు సంతసించి నవ్వి కున్నఁ దామ పెద్దపెట్టున సెలవివాఱ నవ్వి వారల నవ్వింపఁదంటాలు పడుదురు.

పిల్లి కనులు మూసికొని పాలుదాగివుచుఁ దన్నరులు చూచుచుండలేదని తలంచునట్లు మూఁఁ డాత్మప్రశంస చేసికొనుచు నాయవగుణము నొరులు గ్రహించు చుండలేదని తలంచును. ఆత్మస్తుతి యనుచితకార్యమని యెరులకుం జెప్పుచుఁ దా నాపని చేయుచుండును. అయ్యో! పాపము! ఏడు తనదోషముఁ దా నెఱుంగఁడగదా!

ఈయాత్మస్తవనకీలునకు బుద్ధిమాంద్య ముండును. ఏలయనఁదనచరిత్రము మర్కటల యెదుటఁగూడ నేవేవియో చెప్పికొనుచుండును. వినువారికిఁ జెప్పలు లేవని తలంచునోయేమో! నిజమునకు ఏడు కన్నులుండినను గుడ్డివాఁడే. చెప్పుండినను చెవిటివాఁడే. ఏలనందువా? తన్ను శ్రోతలు భూచలనశిరః కంపనాదులచేఁ దిరస్కరించు చున్నను జూడఁడు. శ్లేషాదులచేఁ బరిహసించుచున్నను వినఁడు.



ఆత్మస్తుతిశీలుఁడు మసిపూసి మారేడు కాయను జేసి శారవము  
పొందఁజూచును గాని నిజము నిల్కడమిఁదఁ దెలిసినపిదపఁ  
గల్గెడి పరాధవమును గణింపఁడు.

ఆత్మస్తుతి యొక్కవిధముగా నుండదు. కొందఱు తామొనర్చిన  
కార్యములఁ జెప్పికొందురు. కొందఱు తమ కార్యములఁ బెద్దవి  
చేసి గొప్పగాఁ జెప్పికొందురు. కొందఱు లేనివియుఁ జేయ  
నివియు నున్నట్లు చేసినట్లు చెప్పికొందురు. కొందఱు అపవృత్తి  
లయ్యు నెఱుంగనితావులఁ చెప్పికొందురు. కొందఱు తెఱిగిన  
నెలపులనైన నెఱుంగనిసలముల నైన నపవృత్తులై చెప్పికొను  
చుందురు. ఈచెప్పికొనుట ప్రతిఫలాపేక్ష కల్గియేయని  
యెఱుఁగునది. ఆకొరికి ధర్మరూపముననైన యశోరూపమున  
నైన నుండును. సాధారణముగాఁ గుక్షింధరుల కీదురభాస ముం  
డును. అదిహూచి 'ఎరు గొప్పవారు కాఁబోలును. వీరిని శార  
వించి తీరవలయు' నని శ్రోత లెంతరని తమయభిప్రాయము.  
శాలుఁడా ! ఈతెన్నున నడవకుము. ఈమార్గము నిశితకంట  
కావృతము. ఇందుఁ బరాధవదవాగ్నిజ్వాలలు ప్రజ్వలిల్లు  
చుండును.

ఒకవేళ నీవు గొప్పవాడవే యనుకొనుము. గొప్పకార్యము  
లనే చేసితి వనుకొనుము. వానిని నలువురు నినుఁ బొగడుటకై

యొనర్పితివా ? పృథివీలాపేక్షతోఁ జేసితివా ? అట్లైన నది యకార్యమే. వృథా వ్యయపాతువే.

ఆపణికుఁడు తనవస్తువుల నావి మంచివస్తువు లనిచెప్పికొనిన నేమైన లాభమొందునేమో కాని నీవు నాశరీరము సుందరమైనదని పొగడుకొనిన నేమిలాభ మొందెదవు ?

మా వీధిలో నొకసంపన్నగృహస్థుఁ డుండెడివాఁడు. ఆయన యెవరు త్రోవను బోవుచున్నను బిల్చి 'నే నీగొప్పపని చేసితిని. అమితధనము సంపాదించితిని. నన్నుజూచి యందఱు భయపడెదరు. పెద్దపెద్ద జమీన్దారులు నాసలహాతీసికొని పర్యవర్తితురు. నాకొడుకులు నట్టివారే. వారు సంస్కృతముందు నాంధ్రముందు నాంగ్లముందు సంగీతమునందుఁ బ్రవీణులు' అని యిట్లు గంటలకొలఁది తనకుటుంబప్రశంసయే చేయుచుండును. ఇది యొకవ్యాధి కాదా ?

బాలుఁడా ! ఆత్మప్రశంసయనఁ దన్నుఁ బొగడుకొనుటయే కాదు. ఆత్మీయప్రశంసయు ననియెఱుంగుము. పుత్రకళత్రాదులఁ బొగడుటయుఁ బ్రశంసముకాదు. మఱియు వారి కాప్రశంస యసర్థకారియు శ్రేయోవిరోధియు నగును.

కిరాతార్జునీయమను సత్కవ్యమును రచించినభారవి మహావిద్వాంసుఁడు. ఆయన వందలకొలఁదిపండితులను శాస్త్రార్థమున జయించినవాఁడు. అందువలన నతఁడు నాకంటె గొప్ప

పండితుఁ డెవ్వఁడు తేడని పల్కుచుండెడివాడు. తండ్రి యగు శ్రీధరపండితున కిది తెలిసి 'నీకంటె గొప్పవా ర నేకులు గలరు. నీవు వారిముందు నోరెత్తగలవా?' అని యెంటరిగాఁ బెక్కు సారులు మందలించుట యేగాక యితరపండితుల సమ్ముఖంబునఁ గూడ భారవిని 'నీవు వట్టిమూర్ఖుడవు. ఇంకను జదువుకొన వలయు' ననుచుఁ దిరస్కరింపసాగెను. తండ్రిసేయుచున్న యీ పరాభవము గొడుగు సహింపలేకపోయెను. ఒకనాఁడు రహస్యముగాఁ దనతండ్రిని జంపివేయుటకై యాతనిగదిలో డాగియుండెను. అప్పుడు సుశీలయను సార్థకనామముగల భారవిమాత శ్రీధరునితో నిట్లనియె.

“పిల్లవాఁ డీదినమున నన్నము దినలేదు. ఉదయమునుండియు దీనాననుఁడై యున్నాఁడు. చూచితిరా? ఎందుకు మీరెప్పుడు వానిని నిందించుట? వాఁడు పండితుఁడేకాని, మూర్ఖుఁడు కాఁడుగదా?” అన భర్తయగు శ్రీధరుఁడిట్లనియె. “అవును. వాడు పండితుఁడేకాదు; మహాపండితుఁడును నగును. ఇది నాకుఁ దెలియకపోలేదు. వానిని జూచి నేను మదిలో సంతసింపక పోవుట లేదు. ఐనచో నెందుకు నిందించెద వనియెదవా? వినుము. వాఁడు నామాటలవలన నింకను జదువుకొని యితర కంటె గొప్పపండితుఁ డగుటకుఁ బ్రయత్నించును. వాని పేరు దిగంతములవఱకు వ్యాపించును. వాఁ డందఱ కంటె మిన్నయగును. ఇప్పు డున్న చదువుతోడనే వాఁడు



గర్వించి సర్వముం దెలిసితి నను చున్నాడు. వాడు చదువని గ్రంథములు పెక్కులుగలవు. కనుక నా గర్వము మాని వాఁడభ్యుదయ మందుట కట్లుపల్కుచుంటిని గాని వానిని దూషించుటకుఁ గాదు. వానియందుఁ బ్రేమము నాకు లేక కాదు. ఇతోధికాభివృద్ధిని నాప్రియపుత్రుఁడందవలయు ననియే నాకోరిక. అందులకే వాని నింకను జదువుకొను మనియు నీవింకను బండితుఁడవు కాలేదనియు ననుచుంటిని" అనియె. ఆగదిలోనే రహస్యముగా డాగియుండి తల్లితండ్రిల సంభాషణమును వినుచున్న భారవి దుఃఖాతిశయముచే మూర్ఛ పోయెను. తెల్లవారిసపిదప లేచి భారవి తండ్రియొద్దకేగి తన యపరాధముం జెప్పికొని సుశిక్షితుఁడై గతాహంకారుఁడై మహాపండితుఁడై క్రమముగా సుప్రసిద్ధుఁడయ్యెను. కనుక నాత్మస్తుతి గర్వము పనికిరాదు.

ఎప్పు డాత్మస్తుతియుండునో యప్పుడు వెంటనే పరనింద వేచి యుండును. పరనిందచేయక యాత్మస్తుతి చేసికొనుట కవకాశ మెక్కడిది ? నిందాశీలురు పరులనుగుణముల నవగుణములుగా మార్చివేయుదురు. ఒకవేళ వారికి స్వల్పావగుణములున్నచో వానిని గొండంతలుచేసి వర్ణింతురు. పరులసత్కార్యములఁ దా మొనర్చితిమని పైవేసికొందురు. బదులుతీర్చుటకో యన్నట్లు తమ యకార్యముల వారిపై వేయుదురు.

ఆత్మప్రశంస యన్యనిందాగర్భితమై యుండితీరును. అన్యులఁ బ్రశంసించువాఁ డాత్మప్రశంస చేసికొనలేడు. పాయసముఁదిని బ్రదుక నేర్చినవాఁడు పాలనురుగుఁదిని బ్రదుకఁగలఁడా ?

పైఁడిపా డగ్రహారములోని రామరాయకపీఠునికీ బెక్కురు శిష్యులుండిరి. అం దొకశిష్యునిదగ్గఱ కొకపండితుఁడు వచ్చి ‘మీగురువేమియుఁ జదివికొన్నవాఁడు కాఁడు ? ఆయనకు షట్శాస్త్రములలోఁ బ్రావీణ్యము లేదు. ఆయన వట్టి మొద్దు. అట్టి యవివేకిని మీ రేమనియాశ్రయించితిరి? నా దగ్గఱకు రండు. నేను గొప్పపండితుఁడను. ఏవిద్య కావలయు నన్నను జెప్పెదను. మఱియు నేను గాలిలో నెగురఁగలను. నీళ్లులపై నడువఁగలను. నివ్వలోఁ బండుకొనఁగలను’ అనిచెప్ప నాశిష్యుఁ డయ్యా ! యిన్నివిద్యలు వారియొద్దలేకున్నను వీనియన్నిటికంటె మించిన దొకటి వారియొద్దఁ గలదు- అనుచుండ నాపండితుఁడు మండిపడి ఏమున్నది మీగురువునొద్ద ? నేలమట్టియా ? యన శిష్యుఁడు కాదుస్వామీ ! “ఆత్మస్తుతి-పరనింద” వీనినొనర్పని సచ్చీలముమాత్రము వారియొద్దఁ గలదు. దానిని నేర్చుకొనుటకై వారిశుశ్రూష చేయుచుంటిమన నాపండితుఁడు సిగ్గుపడి పోయెను. కావున నంతపండితుఁడైనను వీనిరెంటికీ దొలఁగి యుండవలయును.

క. తనయెఱిగిన యర్థం బొరుఁ

దనఘా ! యిది యెట్లు చెప్ప మనియిడిగినఁ జె

ప్పనివాఁడును సత్యము చె

ప్పనివాఁడును ఘోరనరక పంకమునఁ బడుట.

అను పద్యము నాధారముచూపి కొందఱు తమవిషయముం జెప్పికొందురు. ఒకవేళ నాపద్యార్థమును దమ కన్వయించు కొనినను 'సత్యము చెప్పనివాఁడును ఘోరనరక పంకమునఁ బడుట' అనియుఁ గలదని జ్ఞప్తియొందుకొని చెప్పవలయును. తమవిషయమైనను నడిగినడుపు సత్యముచెప్పిన దోషమేమి ? కవులు తమగ్రంథములలోఁ దమవిషయముఁ జెప్పికొందురు. అం దసత్యముంట కవకాశములేదు. ఆమాత్రమైనఁ జెప్పికొను టవలననేకదా నేడు కవులచరిత్రల మన మెఱుంగఁ గలిగితిమి. చరిత్రోపయోగి యగునది దొసం గెల్లగును? వారును స్వవిషయము వాక్చిచ్ఛపద్ధతిలో నలైఱుంగు లైరి. గుప్తాహంకార ఫణితి గలవాఁ డుదాత్తుఁడు. పరాపవాదముతోఁ గూడిన స్వాత్కర్షవాది యుద్ధతుఁడు. యుక్తిచే నిజోత్కర్షముఁ జెప్పి కొనువాఁడు ప్రోఘుఁడు. స్వాపకర్షప్రకాశక మగువినయోక్తి గలవాఁడు వినీతుఁడు. వారి ప్రత్యక్షరము మనయభివృద్ధికి మార్గ మగుచున్నదిగదా. ప్రబంధకర్తలమార్గము పామరుల కేల ? నాయనా ! ఆత్మస్తుతి-పరనింద - ఈరెంటి కెడమై యుంటివా నీపుణ్యము క్షీణింపదు. మూకీభావసాహ్యమున దీని నభ్యసించుము.



అర్చస్తుతివలనఁ దనపుణ్యములుక్షీణించిపోవును. పరనిందవలనఁ బరులపాపములు తన్నలముకొనును. ఎంతభగవద్భక్తుఁ డైనను నీపాపమునుండి తొలఁగనిది ముక్తిలేదు.

కుమారస్వామి పృథివినము వేగుజాముననే లేచి సర్వపుణ్యతీర్థములలోఁ గ్రుంకి యింటికివచ్చి పంచయరుగుపైఁ గూర్చుండిన వినాయకుని జూచి “పెందలకడ లేచి స్నానసంధ్యాదుల నొనరింపరాదా ? సుకృత మార్జింపరాదా ? ఇంతపెద్దవాఁడ వైనను నీకింకను జ్ఞానము లేకపోయెను. ఇంతమూర్ఖుఁడవేమి ? నన్నుఁజూచియైన నేర్చుకొనుము” అనుచుఁ బోవుచుండెడివాఁడు. ఒకదినమున నీమాటలఁ దండ్రి విని “కుమారా ! నీవు వేగుజామున లేచి తీర్థసేవనల్పి పరదూషణము సేయుకంటె నీవును వానివలె నున్న మేలుగదా ? తీర్థసేవ చేయకుండుట కంటె పరదూషణమే మహాపాపముసుమా ! అదియునుగాక వానికి సుకృతము లేదంటివి. నీవు నిత్యము వానిని దూషించుట వలన నీవు సంపాదించుచున్న సుకృతమంతయు వానికిఁ జేరుచున్నది. నీవే పాపాత్ముఁడవు. వాఁడే పుణ్యవంతుఁడు” అని నుడివెను. కనుక నెంతవారికిని పరదూషణమునఁ బాపము సంక్రమించును.

### ౨. ముఖస్తుతి.

బాలుఁడా ! దీనిని నీవింకను నాచరింప నెఱుంగవు. కాని చూచియుందువు. ఇదియు స్వాదరపూరణమాలేమున కుప

యుక్త మగువంచనాస్త్రము. ఈయస్త్రమునకు మంత్రము  
కుమానాస్త్రము. లక్ష్య మాత్మకార్యసమర్థనము.

ముఖస్తుతి చేయువాఁడుండున దొకటి చెప్పనది మఱొకటి.  
వీనికిఁ ద్వికరణశుద్ధి మొదలే యుండదు.

తనయెఱిగినదానినేని వీని కున్నదున్నటులఁ జెప్ప వీలులేదు.  
ఆత్మవంచనమునకుఁ బాల్పడవలయును. సత్యమును జెప్ప  
సందేహింపవలయును. అభిమానము నణచివేసికొనవలయును.  
ముఖస్తుతిపరాయణులు తమకార్యముల గట్టెక్కించుకొనుట  
కిన్ని కడగండ్లు వడవలయును. ఇది యనుచితకార్య మనియెఱిం  
గియుండియు నెదుటివారి యభిలాషముకొలఁది పవర్తించె  
దరు.

వీరిని బ్రేరేపించువారు ముఖస్తుతిప్రియులు. స్తోత్రము చేయు  
వారికంటె దాని నభిలషించువారే పరమనీచులు. తమప్రా  
త్నానామునగదా వా రాపనికిం గడంగునది? తాము వినకున్న  
నెవరు విన్నింపఁగలరు ? ఈప్రయోజక కర్తృత్వమునకు  
దోషభార మధికమని వీరెఱుంగరా?

ఛీ! ఛీ! ముఖస్తుతికిఁ బాల్పడువారు మూర్ఖశిరోమణులు.  
స్తోత్రప్రియులు పారతాళిక సౌఖ్యసాధమును బునాదితోఁ  
గూడఁ బడఁగొట్టుకొను నవివేకిచూడామణులునుమా !

పాశము ! వీరు పొగడిత నొకకీడాభేదముగాఁ దలంతురు.  
తూఁగుటుయ్యెలపై విలాసముగా కేయనించి మొగంబునఁ

జిటునగవు దొల్తాడఁ దమగుణగణములఁ గర్ణరసాయనముగా నాలించుచు నానంద మొందుచుందురు. ఒక్కొక్కప్పుడానందాతిరేకమునఁ బరవశులై యీబట్టువాండ్రో యభీష్టముల నెఱవేర్చుటయుఁ గలదు. ముఖస్తుతికి ఫల మదియేగదా ? వీ రాయవగుణమునకుఁ బాల్పడక దానగుణముచే రాణింప రాదు గాబోలు !

మొగము నెదుట దూషించు చున్నప్పుడు క్షమావంతుఁ డోర్పుకొనఁగలఁడు గాని భూషించుచున్నచో నెవరేని యెట్లు సహింపఁ గలరోగదా ? కట్టా ! లజ్జగుణము వీరిని బొత్తిగ నుజ్జగించి వేసినది.

“నీవిందుఁడవు. చందుఁడవు” అని తన్నుఁబొగడుచుండ నిజముగాఁ దా నైతిననియే తలంచుంగాఁబోలు నానందమునఁ దల యాడించుచుండును ! ఆహా ! యిదియెంత విచిత్రము ! ఇంతకంటె నింద్రజాలము మఱొకటిగలదా ? ఓస్తోత్ర ప్రీయుఁడా ! “ఈస్తోత్ర”పాఠకులు తమకార్యార్థము నన్నుఁ గొండమీఁదఁ గూర్చుండఁబెట్టసాగి రని నీవు తలంపనంతవఱకు వారు నిన్ను వదలరు. ఈస్తోత్రమున సతిశయోక్తు లత్యుక్తులు స్తుతినిందలు నున్నవని నీవు తలంపనంతవఱకు వారు నిన్ను వదలరు. ఈస్తోత్రమువలన నాకీర్తి సర్వదిగంతములవరకు వ్యాపించుచున్నదని తలంచుట పొరఁబాటు. కీర్తికిబదు లవకీర్తియే

వ్యాపించు చున్నదని నీవు తలంకునంతవఱకు వారు నిన్ను వదలరు.

స్తోత్రప్రియత లేకున్నగాని స్తోత్రము నశింపదు. స్తోత్రము నశించినగాని స్తోత్రప్రియత నశింపదు. ఈయనోన్మాదశ్రయ దోషమును వివేకిగాని గ్రహింపలేడు. వీని యవినాభావసంబంధమును వివేకిగాని తుంగింపలేడు. సంబంధమునే యేమి? ఈరెంటినిగూడ నాశనముచేసినగాని శీలము నిర్దుష్టమైనది కాదు.

ఓస్తోత్రాభిలాషీ! నీపరోక్షమున నెవరైన నిన్నుఁ గొండాడినచో నది మనఃపూర్వకమైనది సత్యమైనది కాని నీయపరోక్షమున జేసిన నుతిమాత్రము మనఃపూర్వకమైనది సత్యమైనది గాదని గట్టిగా నమ్ముము. నీయెదుటఁ జేయుపాగడిక నిన్ను బ్బింపుటకే. నిన్నుఁ దలక్కిందు చేయుటకే. నిన్ను వశ్యుని జేసికొనుటకే.

ఓయీ! నన్ను వర్ణించినగాని యీకార్యముచేయనని యేల పాగడించుకొనియెదవు? నన్ను గుఱించి యొకపద్యమును జెప్ప మనియేల పాగడించుకొనెదవు? నన్నుఁగూర్చి పత్రికలలోఁ బ్రకటంపవయ్యా! యనియేల పాగడించుకొనెదవు? ఈయవివేకమును దూరముచేయుము. అవికల్పనండవై యసము నార్జింపుము. బలవంతముగా నీవు పాగడించుకొనినను నవ్వలికేగి వారు నవ్వెదరు సుమా! ముఖస్తుతు లాచరించువారు

మర్మవిదులగుట నవ్వలికేగి కేలిసేయ కేల యూరకుందురు?  
 “నలుగురు నన్నుగొప్పవాఁ డనితలంపవలయు” నని నీ వభి  
 లషింతువేని సత్కార్యము లాచరింపుము. సత్కార్యముల  
 వలనఁ గీర్తి చేరునుగాని సన్నతులవలనఁ జేరదు సుమా !  
 నీవే స్తోత్రార్హుఁడ వైనచో - నీవే గుణవంతుఁడ వైనచో -  
 నీయప్రత్యక్షమందే నీకీర్తి ప్రశంసలు భూనభోంతరాళముల  
 నిడును. మల్లికాకుసుమమువలెఁ గీర్తిని దాచిన దాగదు.  
 గాలివలె దానికిని వ్యాపకతాశక్తి కలదు.

సుగుణవంతుఁడు ముఖస్తుతికిఁ బరాజ్ఞుఁ డగును. మిక్కిలి  
 లజ్జించును. పరులు తన్నెదుట నగ్గించుచున్న నది దూషణ  
 ముగా భావించును.

గుంపుఁగఁజేరి కొండాడువారు చాక్రికులు. వంశకీర్తనము  
 చేయువారు మాగధులు. పరాక్రమాదులఁ బ్రశంసించువారు  
 వండులు. వీరిని రాజులు స్తోత్రకార్యమునకుమాత్రమే తమ  
 యొద్ద నిల్పుకొందురు. ఇది యేమిసదాచారమో ? కూడు  
 గుడ్డనిచ్చి కొన్ని వంశముల నుద్ధరించుట సముచితమైనకార్య  
 మేకాని యందులకుఁ బ్రతిఫలముగా వారిచే నెట్లయెదుటఁ  
 బాగడించుకొనుట యేమియుచితమో నాకుఁ దెలియుటలేదు.

ఈదాతృతాగరిమ మెంతమాత్రము సుకృత మీఁజాలదు.  
 స్వాతంత్ర్యము ననుభవించుచు సహకారశాఖపై నుండి కోకి

అము గానము చేయు చున్నప్పుడు నానంద మది పంజర బద్ధమై బలాత్కారముగాఁ బలుకుచున్నప్పుడు నా ? ఇది రాజుల కెట్లానందకరమోగదా ?

బాలుఁడా ! మకరాక్షిత్త మగుహృదంబునట్లు స్తోత్రపాఠమును బరిత్యజింపుము. ఆపాఠమును వల్లె కేయకుము. ఆపాఠమును బఠించువారినిగాని పఠింపించువారినిగాని సమీపింపకుము. వారు కపటస్వభావు లని జ్ఞప్తియుంచుకొనుము.

### 3. అపకారచింత

బాలుఁడా ! అపకారచింత నైద్యుల కందని ఘోరతరవ్యాధి. ఇది పరిణామదారుణము. దీనికి మందు భగవంతునకే చెలియ వలయును. దీనిస్పర్శ మొందినవానిముఖ మనవరతము కాంతి విహీనమై యుండును. వాఁ డెల్ల నేళల ధుమధుమ లాడు చుండును.

కాలవ్యాళమునువలె నపకారపరుని జూచి యందఱు భీతిచెందు చుందురు. దాని ఘోరవిషజ్వాలాజాలములవలె నపకారి చూడుకొలు పరిసరములఁ బ్రాగ్భుతము బాడుచేయు చుండును. దాని నడకలవడుపున నపకారిలంపులు వంకరలై యుండును. అది ఫణామణింజూపి వంచించునట్లు దుష్టుఁడు మంచిమాటచే సమీపమునకుఁ జేర్చుకొని వంచించును.



పాముపగ యొక్క కాటుతో నుపశమించును. అపకారిపగ యెన్ని కాటులకు నుపశమింపదు. సర్పము తన కొత్తిడిగల్గించిన గాటువేయుచు. వృశ్చికము తన్నుఁదాకిన గుట్టిపోవును. అపకారి తనజోలికి రానివానినిఁగూడఁ బట్టి బాధించును.

అపకారియందు మానవత్వము లేదు. “జ్ఞానేన హీనః పశుభి స్స మానః” జ్ఞానము లేనివాఁడు పశువుతో సమానుఁడనితలంచి పీనిని ద్విపాదపశువందుమా? స్వోదరపూరణమాత్రంబునఁ దనినిసనమి నాతరగతియు వీనికి లేదు. పోనీ వృక్షజాతిలోఁ జేరినవాఁడందుమా? అదియు సముచితముగా లేదు. ఏల యన?

మ. అపకారంబులు సేచు వెవ్వరికి నేకాంతంబునం దుండు నా

తపనగానిలవహ్నివారణములై త్వంధనిర్యాసభ

స్మ పలాకాఁగి మరందమూల కుసుచుచ్చాయా ఫలశ్రేణిచే

నుపకారంబులు సేయు భూజనుల కీయ్యవ్యజముల్ ఎంతిరే ?

వృక్షము తెవ్వరికి నపకారములు సేయవు. ఒంటరిగా నుండును. ఎండ-చాన-గాలి-నిప్పు-వీనివలనఁ గలుగుబాధలనుండి రక్షించును. బెరడు-పరిమళము-చిగురు - బూస - ఆకు-పూఁదేనె - బోదియ - పువ్వు - నీడ-పండు-వీనిని పలసినవానికి పలసిన స్థానంగి మేలుచేయును. ఇట్టిచెట్లతోఁ జెప్పేయు దుష్టుఁ డెట్లు పోలఁగలఁడు? అపకారి స్థావరముల తరగతిలోను జేరఁడు. వానితరగతిని భగవంతుఁడ యేర్పఱుపవలయును.

“ చిటుచేఁపలఁ బెద్దచేఁపలు మింగుచున్నవి. చిన్నజంతువులఁ బెద్దజంతువులు చంపుచున్నవి. బీదలను ధనికులు పీడించుచున్నారు. పరిపంచమున బలిష్ఠులు బలహీనుల నడంచుచున్నారు. ఇది ప్రకృతికి సహజమైనట్లే కన్పించుచున్నది. మేమును నాత్మలాభమునకై యెరుల కపకారము చేయుచుంటిమి ” అనువారు కొందఱు గలరు. వీరు రాక్షసుల తరగతిలోఁ జేరెదరు.

మ. తమకార్యంబు పరిత్యజించియుఁ బరార్థప్రాప్తుల సజ్జనుల  
తమకార్యంబు ఘటించుచుకొ బరహితార్థవ్యాప్తుల మధ్యముల  
తమకై యన్యహితార్థహతుకజనుల దైత్యుల వృథాన్యార్థభం  
గము గావించెడువార లెవ్వరొ యెఱుంగఁగ శక్యమే యేరికిక.

తమపనులను జేసికొనక విడిచిపెట్టి యితరులపనులను నెఱవేర్చువారు సజ్జనులు. తమపనులనుగూడఁ జేసికొనుచు నితరులపనుల నొనర్చువారు మధ్యములు. తమపనులు నెఱవేయుటకై పరులపనులఁ జెడఁగొట్టువారు నరరాక్షసులు. తమకు లాభములేకున్నను వృథాగా నొరులకార్యములఁ జెఱుచువారల కేపేరు పెట్టవలయునో యెవరికిని దెలియదు. అనఁగా వారితరగతిని భగవంతుఁడే నిర్ణయింపవలయుననుట. అపకారు లెందును గర్హ్యులే. అపకారచింత కూరరాక్షసి. దీనిబాధ వర్జనాతీతము. ఇది వదలినఁగాని మానవత్వము.

రాదు. అన్నిటికంటె నెక్కు డపకారముచేయునని మనము వేసిని దలంచుచుండుమో యా చెదపుర్వలునయితముతమపొట్ట కయియే యట్టిచెట్ట కొడిగట్టుట. కాని మానవుఁ డట్లుకాదు. నిష్కారణముగనే యపకారపరత్వమునఁ బాదలుచుండును.

ప్రత్యపకారచింత కొందఱిని వేధించుచుండును. 'మా కప కృతి చేసినవారికిఁ బ్రత్యపకృతి చేయకుంట పౌరుషహీనము గాదా? అసమర్థత గాదా?' అని కంఠోక్తిగాఁ బలుకుచుందురు. ప్రత్యపకారము చేసిననేగాని తాము తమసామర్థ్యమును వెల్లడించుకొనుటకు వీలులేదు గాఁబోలు ?

బాలుఁడా ! ఏ రెంతయవివేకులో నీ విదివఱకే గృహించియుం దువు. ఈపద్యము జ్ఞప్తియున్నదా?

క. ఉపకారికి నుపకారము విపరీతముగాదు నేయ వివరింపంగా

నపకారికి నుపకారము నెపమెన్నక నేయవాఁడు నేర్పరి సుమతీ !

ఓబుద్ధిమంతుఁడా ! నీ కుపకారముచేసినవారికి బదు లుపకారము చేయుట యేమిగొప్ప? అపకారముచేసినవారికే బదులు మేలుచేసి వారిని దెప్పకుంటయే గొప్ప. నీధీరత్వ మిందువలననే బయల్పడునది. నీసామర్థ్యము, నీతెలివి తేటలు, నీసౌజన్యము నిక్కార్థమునఁగదా ప్రపంచమున వెల్లడియగునది.

అపకారికి నీవు ప్రత్యపకారముచేయుట వాని నొప్పింపఁ దలచియేకదా? అట్లయిన నీవు వాని కుపకారము చేయుము.

అందువలన వాఁ డెక్కుడు బాధనొందును. అపకారి కుపకారముచేయుట శిరశ్చేదముతోఁ దుల్యమని భావింపుము. అపకారి కుపకారము చేసినదానికంటె నుపకారముచేసిన వానిని మిక్కిలి తపింపఁ జేయఁగలవు.

బిడ్డా! అపకార మొందువానికంటె నపకారముచేయఁ జింతించువాఁడే యధిక బాధాపరితప్తుఁ డగును. నీవపకారిని జయింపఁ గోరెదవేని వానిచేయునపకారములఁ బ్రీతితో నాహ్వానింపుము.

అపకారిని నీవు చంపఁబూనినది పిటికితనముననే సుమా ! నీవు ధైర్యవంతుఁడవే యైనచో వాఁడు నన్నేమి చేయఁగలఁడు ? అని వానిని నిర్లక్ష్యముగానే చూచియుండువు. పౌత్రపకారచింత యసమర్థులకే యుండునది. పృథ్వీరా జెన్నిపర్యాయములు మహమ్మద్ ఘోరీని బట్టుకొని చంపక వదలిపెట్టలేదు? శత్రువు హృదయమును గలంపఁగోరి చంపి శాంతినిగూర్చుచుంటివి. నీవు తలఁచిన దొకటి చేసిన దొకటి గాదా?

నాయనా ! నీవు పౌత్రపకారము చేసి గౌరవముఁ బొంద వాంఛించుచుంటివి. కాని యది పిచ్చితలంపు. వానియపకారముల క్షమించినందువలననే నీ కెక్కుడు గౌరవము కల్గును. అట్లుగాక యపకారమునే చేయసాగెదవనుకొమ్ము. అది దైవికముగాఁ దప్పిపోవు ననుకొమ్ము. అప్పుడు వానికంటె నీవే

యెంతదుఃఖించెదవో యూహించితివా ? ఈసీయపజయము వానికి విజయమేకదా ? ఇప్పుడు నీవు నీచేతులతోడనే దుఃఖముఁ దెచ్చికొన్నట్లు గాదా ? ఏల యీయవిచారమూలంబగుకార్యము ?

కోపము పాపకార్యములఁ జేయించునని యెఱుంగుదువుగదా ? కోపమునలననే ప్రత్యపకారచింత పుట్టునది. ఇంక నీవు పాపము చేసికొనియెదవో పుణ్యము చేసికొనియెదవో ?

బాలులారా ! మీ రొకరిపై నొకరు కొండెములు చెప్పికొని యెదరు. నీలోపముల వాఁడు వెల్లడించెనని వానిలోపముల నీవు వెల్లడింపఁ బూనెదవు. లోపముల వెల్లడించుకొని మీలో మీరు లోపములులేకుండఁ జేసికొనుట మంచిదేగాని కొండెములుగా నొరులతోఁ జెప్పటమాత్రము సీచకార్యము. ఇట్టి మొక్కలే మ్రోనులగునవి. తుదకు గోటఁబోవువానిని గొడ్డటఁ బోఁగొట్టవలసివచ్చును. వానిపాపము వానినే కాల్చి వ్రేయును. నీవుమాత్రము ప్రత్యపకారము చేయఁ దొడరకుము. నీకుఁ బరుఁ డపకారము చేయఁగూడదని యెఱుంగుదువుగదా ? పరునికి నీవుమాత్ర మపకారము చేయఁగూడదని యేలయెఱుంగవు ?

గీ. “దినము రాత్రులు ఋతువులు మనుజుచేయు

సుకృతమును దుష్కృతంబును జూచు యెందు.”

కనుక నవకారి తప్పుక భగవంతునిశిక్షకుఁ బాతుఁడగును. నాయనా ! యెఱిఁగియెఱిఁగి యేల యితరుల కెఘ్ననర్చెదవు? పృశాంతహృదయుఁడవై యుండుము.

ర. దురభ్యాసములు.

బాలుఁడా ! వినుము.

శ్లో. శైశవేఽభ్యస్తవిద్యానాం యావనే విషయైషిణామ్

వార్ధకే మునివృత్తీనాం యోగే శాంతే తనుత్యజామ్.

పూర్వము సూర్యవంశపురాజులు బాల్యమునఁ జదువుకొనెడి వారు. ప్రియమున నిందియనుఖి మనుభవించెడివారు. ముసలితనమున మునివృత్తి నవలంబించెడివారు. అంత్యకాలమున యోగబలముచే శరీరమును వదలిపెట్టెడివారు. నేడు మనవారో బాల్యమున దురభ్యాసముల నేర్చుకొందురు. ప్రియమున నరిషడ్వర్గము సత్తవ్యసనముల నాశ్రయింతురు. ముసలితనము రాకపూర్వమే కూటికి గుడ్డకు నల్లాడి రోగాదులచే శరీరముఁ ద్యజింతురు.

బాలుఁడా ! ఈదురవస్థకుం గారణములఁ దెలిసికొంటివా ? బాల్యమున దురభ్యాసములకు వశ్యులగుటవలననే. పునాది గట్టిగాలేకున్న సౌధ మెట్లునిలుచును ? కనుకఁ జిన్నతనముననే మంచియలవాటులు కలిగియుండవలయును. చెడ్డయలవాటుల నలవలచుకొనరాదు.



అలవాటును దొలగించుకొనుట కష్టము. అది మంచివైనను జెడ్డదైనను సరియే. అది జీడివంటిది. అంటుకొనిన సులభముగా వదలిపెట్టదు. జీడి యొంటినచో నేమియుఁ జేయదు. ఒంటనిచో మిక్కిలి పీడించును. అట్లే యలవాటు లాదియందుఁ బ్రకృతికి మంచివే సరిపడును. చెడ్డవి సరిపడవు.

ఒకటిరెండుదినము లొక కార్యము నాచరించినచో మూడవ దినమున మన మూరకున్నను నాపనియే మనల మేల్కొలిపి చేయించుకొనును. మనంబును బురస్కరించుకొని యిందియంబు లాకార్యమువంకకు గుఱ్ఱములవలెఁ బర్వతసాగును. నట్టను గాడికిరిదికిఁ దెచ్చినట్లే యామనంబును వెన్నకు లాగఁ గట్టము. ఇదియే యలవాటు. ఇక మన మా యలవాటును విడువలేము.

చుట్ట - బీడీ - సిగరెట్టు

ఇవి నరుల నాశనముచేయు ననుకూల శత్రువులు. ఇవి నమ్మించి గొంతులు గోయుచుండును. మానవునిప్రకృతి ప్రకృతమమున వీనిని నిరసించును. త్రాగఁగూడ దనిబోధించును. త్రాగినచో బాధించును. కాని లాభమేమి? ప్రకృతికి విరుద్ధముగా నరుడు మొండిపట్టు పట్టి నానావిధముల గోడుగుడిచి వానిని జవల కిముడ్చుకొనును. ఎందుకో యియవస్థ? వీనిని దాగినఁ గడుపా నిండదు. తుధాగ్నియా చల్లాటదు. ఆరో-

గృహమా లేదు. బలమా శూన్యము. కాని వీనికే దాసాను దాసులై చరించుమానవుల మూర్ఖత నేమనవలయును ?

వీనిసేవవలన లాభములు లేకపోగా నష్టములే విక్సీలిగాఁ గలవు. వీనిధూమ మూపిరితిత్తులలోఁ జేరి యాకోశము ననేక విధములఁ జెఱచివేయును. వీనిసారము ద్రవరూపమున లోనఁ బ్రవేశించి పసరై వ్యాధులఁ బుట్టించును.

నాయనా! ఈధూమపానమువలన రక్తము చెడిపోవును. సుందరమైన వక్షస్థల మెండిపోవును. కన్నుల కాంతి సన్నగిల్లును. మోమందము డిందుపడును. ఓష్ఠములమార్దవము మడఁగి పోవును. హృదయము పట్టుదప్పి సంచలించ సాగును. ఒకఁడు రెండుదినములకే అది త్రాగువాని ముఖదుర్గంధమే యది చెడ్డదనుటకు నీకుఁ బ్రబలసాక్ష్యము. ఇన్నివిధముల ననర్థహేతువైన యీధూమపానదురభ్యాసము నేల కొనితెచ్చికొనవలయును ?

బాలుడా! లోకములో ననర్థములఁ దొలఁగించుకొనఁ గోరువారు కలరుగాని వాని నాహ్వానించి తాము చెడిపోవఁ గోరువారు కలరా? నీ వట్లపకారకరములు ననుపయుక్తములు నగు నీదురభ్యాసముల నాహ్వానించి పిచ్చివాడవు కాఁబోకుము.

పాడుము

ఇదియు నొకవిచిత్రమైన యంటురోగము. పయోముఖవిష

కుంభము వంటి దీనినిజూచి పృథ్వీధమమున నందఱు మోస పోయెదరు.

పామరుల \* చుట్ట పండితులనస్యము నేకగర్భజనితములే. అందువలనఁ బితౌర్జితమైన దుర్గుణధనం బిర్వరుసోదరులకుఁ దుల్యముగ నే సంక్రమించును. కానఁ జుట్టకంటె నస్య మెక్కుడనియు, నస్యముకంటెఁ జుట్ట యెక్కుడనియుఁ దగవు లాడవలదు. అయినను దమతమయాస్తులను వినియోగించుకొనుట యందుమాత్ర మెచ్చుతగ్గులు కలవు. తనయాస్తిని † జుట్టారావు నక్కినక్కి ద్రవపదార్థముగనో వాయుపదార్థముగనో మార్చి పరులకుఁ బంచిపెట్టును. నస్యశాస్త్రి పండితులయందఁ లభించుటం గావలయు నిర్భయముగా బహిరంగముగా ఘన పదార్థముగా మార్చి పంచిపెట్టును.

చుట్టారావు భీరుఁడు. నస్యశాస్త్రి నిర్భయుఁడు. రావు నోరు గఱచుకొనును. శాస్త్రి ముక్కుపట్టుకొనును.

భూమపత్రమున కవతరించిన యాయుర్వరుబిడ్డ లెట్లో తండ్రి పేరు నిల్పుచు సర్వదేశముల వ్యాపించి వ్యాపారముచేయ మొదలుపెట్టి మహాయశస్సు నార్జించిరి.

పాపము ! చుట్టారా వమెరికానుండి పృథ్వీధమమున నింగ్లండు

\* చుట్టకుమారులే బీడిసిగ లెట్లు.

† చుట్టయే చుట్టారా వయ్యెను. అట్లే నస్యము నస్యశాస్త్రియగును.

దేశమునఁ గాలువెట్టినపుడు కొన్నికొన్ని పరాభవములకుఁ బాల్పడవలసివచ్చెను. అందొకటి—

సర్వావార్తారాశి అను నాంగ్లేయుఁ డమెరికానుండి యింగ్లాండువచ్చి తనయింటఁ గిటికీవైపు వీపుంచి పడకకుర్చీలోఁ బండుకొని భూమిపానము చేయుచుండెను. చుట్టసంగతి నెఱుంగని సేవకుఁడు తనయజమానునిం జూచి ‘నోటనుండి ముక్కులనుండి పొగవచ్చు చున్నది- లోపలఁ దగులఁబడు చున్నట్లున్నది- లేకున్నఁ బొగ యేలవచ్చును ? ఆలస్యముచేసిన నొడలంతయుఁ గాలిపోవు’ నని తొందరతొందరగా వెళ్ళి రెండుకడ వలసీళ్ళు తెచ్చి యార్యాశి నెత్తిపైఁ బోసెను. ఆయన యుడ్డుగుడుచుకొని యెట్లా తెప్పరిలి కేకపేసి యాయపాయమునుండి తప్పించుకొనియెను. అప్పటినుండియే యింగ్లాండు దేశము చుట్టారావునెఱింగి గౌరవింప మొదలుపెట్టినది. పిమ్మట మనమారావుగారి కాతిధ్య మిచ్చితిమి.

పాడుముపల్లీ

చుట్టత్రాగువారికి దర్పమెక్కువ. కనుక వీరిని బరాభవింప వలయునని పాడుముఁ బీల్చుకేస్తులు కొందఱు కలిసి యొక గృహమునిండ “ఈనిర్మలస్థలమున నుమ్మివేయకుఁ”డని వ్రాసియుంచి చుట్టత్రాగువారి నేదోపేరున నటకాహ్వనించి తాము మాత్రము నిర్విచారముగాఁ జూర్ణముఁ బీల్చుచు నాసికారంధ్ర

ములనుండి నల్లనియూట స్రవించుచుండ నటునిటు తిరుగుచుండిరి. ఈధూమపానము చేయువారు లోలోన విచారించుచుండిరి. అందొక ధూర్తుడు మిక్కిలియాలోచించి నిష్కాంతి కెక్కడను దావు లభింపమి ధుభక్కునఁ బొడుము పీల్చువాని ముక్కుపై నుమిసెను. వాఁ డిదేమని గర్జింప నతం డిట్లుజవాబిచ్చెను. 'నేను మీవిధుల నతిక్రమించి నడుచుకొనలేదు. నిర్మల స్థలమున నుమ్మివేయలేదు. కనవుఁగుప్పమీఁదనే కనవువేసితి' ననెను. పొడుము పీల్చువారికి నాసికారంధ్రములనుండియుఁ జుట్టత్రాగువారికి ముఖరంధ్రమునుండియుఁ గశ్యపద్రవము కాలుచుండును. నస్యము తుపాకిమందువలె నాసికా నాశముల నాశముచేయుచుఁ బోవుచుండును. శత్రువు లగ్గపట్టన ట్లది. తలకెక్కి మెదడును దినివేయుచుండును. ఇంక నాఘాతానురక్తి యాలోచనాశక్తి గగనకుసుమములేకదా? పదుగురుఁ దన్ను బహూకరింతు రనిభావించుటం గాఁబోలుఁ బామరుండును నస్యస్వాములవారిని సేవించుచుండును. సర్వమానవులందు సౌభాగ్యము నెఱపుటకుఁగాబోలుఁ దనచూర్ణ మొరులకిచ్చి యొరులచూర్ణముఁ దా నాదరించును. జడంబుల నేని జాలిమెయిఁ గందు ననుటకుఁగాఁబోలుఁ దనపొడుము కాయకు బంగరుపొన్ను వెండి'బిరడా' బంగారపుగొలుసు చేయించును. "మురారివలె గురుకులక్లిష్టుఁడనై చదివికొంటి"

నని తెల్పుటకుఁగాఁబోలు రేయనక పవలనక పొడుముబిరడా  
దీయక పొత్తమును దెలువఁడు.

కొందఱు పొడుముఁ బీల్చుకున్న మాటలాడలేరు కొందఱు  
'పంట్లాంజేబులోఁ జేతులుదూర్చుకున్న నుపన్యసింపలేరు.  
కొందఱు చుట్టత్రాగికున్న నన్న మఱిగించుకొనలేరు. కొందఱు  
కా లూగు లాడింపకున్నఁ గూర్చుండలేరు.

నాయనా ! ఒక్కొక్కరి కొక్కొక్కయలవాటు. పొడు మల  
వాటు వోపుటకుఁ జుట్టత్రాగి, చుట్టయలవాటు పోపుటకుఁ  
గాఢీత్రాగి, కాఢీయలవాటు పోపుటకుఁ జీట్లాడి యిట్లు మాన  
వులే యొక్కదురభ్యాస మంటుకొన్నను దానిని బోఁగొట్టు  
కొనఁ బ్రయత్నించి తుద కన్నిదురభ్యాసములకు లోబడి  
జగురాకులకుఁ జిక్కుపులివలె నలసిసాలసి పడిపోయెదరు.

అదును తొక్కనేల? కాలు గడుగనేల? మొదలే దానితెరువు  
సనకున్న లగ్గుగదా !

నాయనా ! పండితులే తప్పని యొప్పుకొనుచు నాయొప్పుమిని  
దప్పుకొనలేక తిప్పలువడుచుండ నీవేటికిఁ బొడుము నంటు  
కొనెదవు ? కొందఱు రేయి చదువుకొనునప్పుడు నిద్రవచ్చిన  
దాని నాపుటకు దీని నుపయోగించెదరు. అది మిక్కిలితప్పు.  
కొందఱు తమయొజ్జకు దీనిని సిద్ధముచేయుచు నలవరించుకొనె  
దరు. ఇట్లలవాటు లెన్నియో తెఱఁగుల నంటుకొనును.

అలవాటైనపిదపఁ గవ్వముగనుక ముందుగనే మేల్కొని యుండవలయును.

మద్యము - గంజాయి

గంజాయి 'జ్ఞానపత్ర' మనియు దానిని ద్రాగిన మనశ్శాంతి చల్య మాగిపోవుననియు, నట్టి నిశ్చలచిత్తమును భగవత్పరాయత్తము చేసిన నెంతమేలు గలుగదనియుఁ గొందఱు వాదింపఁ జూతురు.

కొందఱు కల్లు సారాయి త్రాగిన ధైర్యసాహసములు గలుగుననియు నప్పు డెట్టి దుర్బలకార్యములనేని యవలీలగా నొనరింపవచ్చుననియు వాదింపవత్తురు.

అది వట్టిభ్రమకాని ప్రమకాదు. వా రట్లుతలంచుటయేకాని కార్యరూపమునఁ బరిణమించునప్పటికి వ్యత్యస్తఫలము లభించును. వారప్పటికి విస్మృతిపథమునఁ బయనించుటచే దానిని గమనింపలేక పోవుచున్నారు.

వారు చేజేతులఁ దెచ్చుకొనిన యాబాధలు నాయవస్థలు తదితరులకు స్పష్టముగానే కన్పట్టు చుండును.

ఎందఱు మద్యపానమున నొడలెఱుగక ప్రవర్తించుచు లజ్జా శూన్యలై వీధులవెంటఁ బొర్లాడు చుంటలేదు ? ఇదంతయు వారు సూకరములవలె సుఖముగనే భావించు చుందురు. కష్టపడి పనిచేసి పావలాడబ్బులు సంపాదించి యింట నన్న



మోరామచందా ! యని యాలుబిడ్డ లేడ్చుచున్నను సరకుఁ గొనక యీదురభ్యాసమునకు బద్ధులై యిట్లు వ్రేవర్తించుచున్నారు.

బాలుడా ! యిది మంచిపనియేయని నీకుఁ దోచుచున్నదా ? కల్లు-సారాయి-బాగ్-బీర్-మొదలైనవానిని గోలుట వలన లాభము లున్నవని నీవు తలంచుచున్నావా ? తలంపవని నే నెఱుంగుదును. త్రాగెడివారుగూడఁ జెడ్డవని యొప్పుకొనుచు 'నేమిచేయుదుము-అలవాటైనది-వదలలే కున్నాము' అని విలపింతురు.

కనుక నొకతూరి పీనిని స్పృశించితివా రెండవసారి బుద్ధి పుట్టితీటును. రెండవపర్యాయ మయ్యెనా యింక నీబూత రాకాసుల వదలించుకొన నేరవు. మొదటనే వాని తెరువువోక జాగరూకుడవై యుండఁ బ్రయత్నింపుము.

### ద్యూతము

ద్యూతము నట్టిదియే. పూర్వము నలభర్క జాదులు సమస్త రాజ్యముఁ గోల్పోయి యడవులపాలై పెక్కిడుమలఁ గుడిచిన దీద్యూతకీర్తిదాసక్తతనే. మహాధర్మాత్ములు సత్యసంధులు నైనవారే యీదుర్ద్యూతఫలము ననుభవింపఁగాఁ గించిద్జ్ఞుల మైనమనమా తప్పించుకొనునది ?

ఈజూదము నాఁడు పాచికలతో నాడిరి. పిదపఁ జదరంగములు

బయలుదేరినవి. నేడు 'చీట్లపేక' యెక్కడఁజూచినఁ దాండ వించుచున్నది.

నాయనా ! వీనిసంబంధ మొక్కసారి నీకుఁగల్గినఁ జాలును. ఇక నీవు వీనికిఁ బరతంత్రుఁడనై పోదువు. నీ వాడకపోయినను జూచినం జాలును. పిదప నీ వేమిచేయుచున్నను నీమనంబు వానినిగుఱించియే తలపోయు చుండును. నీకు నిద్రలో సయిత మాస్వప్నములే వచ్చుచుండును. నీవు వానినిగూర్చియే కలవరింప సాగుదువు. మతొకపనియు నీకుఁ దోచదు. వానినిక విడిపించుకొన నీతరముగాదు.

ఒకఁడు చీట్లాడుచున్నప్పుడు తల్లి చనిపోయినదట. రమ్మని పిలువఁగాఁ దదాసక్తచిత్తుఁ డతఁడు విసుగుకొని శవము నీ మార్గముననే తెత్తురుగదా ? యని యుత్తరమిచ్చి యాడుకొనుచునే యుండెనట. ఇందు కేమియు సందియములేదు. ఆవ్యసన మట్లువల్కించును. దానియం దంతసామర్థ్యము కలదు.

బాలుఁడా ! ఈయాటలవలన మిత్రులు శత్రులగుదురు. శారవము దూరముగాఁ బాఱిపోవును. ధనాదికము వినాశమొందును. ఆలుబిడ్డ లల్లాడిపోదురు. బంధుగులు పంచకుఁ జేరనియరు. ఇట్లు సర్వానర్థపరంపరల కునికిపట్టగువీనియం దింతయభిరుచి యెక్కడనున్నదో ?

కట్టా ! యీద్యూతము కరం బశనిపాతము. దుష్టునిఁ జూచి తొలఁగిపోవలయును గాని దీనిని జూడకయే తొలఁగిపోవల

యును. అసలమును స్పృశించినఁ గాల్చును గాని యిది స్పృశింపకున్నను గాల్చివేయును.

వేడుకగానైనఁ బొద్దుపోకకైన నీయాటల నేర్చికొనకుము. నేర్చికొంటివా బండకొయ్యలోఁ గాలుదూర్చినట్లే. నేర్చికొని వడలిపెట్టవచ్చునులే యని మెత్తపడితివా యుబ్బలిలోఁ గాలుపెట్టినట్లే. నాయనా ! ఈదుర్ద్యుత దురభ్యాసములకు దూరముగానుండుము.

#### చిటుదిండి

చిటుదిండియు నొక చెడ్డయలవాటు. దీనికిఁ జిన్నలు పెద్దలు నను తారతమ్యము లేదు. ఆదియందు ముద్దుగా బయలు దేటును. అవ్వల మొద్దుగా బయటఁబడును. బలకరమైన యాహార ముపభోజ్యముకాని వేళకానివేళల నీకూళితిండి. యేల? ఏ ముపయోగము ?

బాలుఁడా! నీవు ముప్పొద్దులఁ దగినయోగిరమును దినుచున్న నది యారోగ్యకరము బలప్రదము కాని యసమయముల నల్పాహారము లెట్లగును? అవి జీర్ణమగుటకేని యవకాశ ముండ వలయునుగదా ? ముప్పుటల భుజించువాఁడు చిటుదిండి దిన నవసరములేదు. అన్నంబు జాములో జీర్ణంబగు ననుపెద్దల వాక్యము వినలేదా? జాములోననే మరలఁ జిటుదిండి యేల ? ఆకలిగానితిండి యగచాట్లకు గండి. జీర్ణముకావలసిన పదార్థమే యుదరాగ్నియందు మిగిలియుండఁ జైఁగా నింకను

బదార్థ మేలవై చెదవు? అధికమైనహావనీయ మన్నవయగు ననలము నణఁచివేయదా? ఉదరకోశము భరింపవలదా? 'నా కేమి భరించునది కుక్షిగదా'యని జిహ్వా గంతులువైచుచు నెంతయాహారమునైనను లోనికి నెట్టుచుండును. ఇట్లుగదా యజ్జీర్ణరోగరా జేర్పడి యనుచరులం గూర్చుకొని యంగ రాజ్యమును బాలించునది?

తలిదండ్రులే శిశువుల కీ యంటురోగమును దార్చునది. లేక లేక యొకలోకాయపుట్టఁగా నన్నికోర్కులు వానిపైఁ బెట్టుకొని యన్నివేడుకలు వానివలనఁ దీర్చుకొనుచు నత్యంతప్రేమముచేఁ దాయముతాయమని చంకబిడ్డకుఁ దాయముఁగొని పెట్టి చిటుదిండి యలవాటుచేయుదురు. వారు వాత్సల్యప్రీతి సీరవ్యసథానమువలన భావ్యనర్థముల నిరీక్షింపలేకున్నారు. దినములు గడచినకొలఁది నలవాటుపడి బిడ్డలు మారాము చేయమొదలుపెట్ట గారామునఁ దల్లిదండ్రులు చిటుదిండి యను పోరామిని దెచ్చిపెట్టుదురు. ఈయభ్యాసమును వారు పెద్ద వారైనప్పటికిని విడువలేరు. ఉగ్రుఁబాలతోఁ బెరిగినదాని నెట్లు సులభముగాఁ ద్రుంచి వేయఁగలరు?

కొందఱు తండ్రిలు 'నాలుగైదేండ్ల బాలుని గేలువట్టికొని నడి పించుచుఁ గాఢీహోటశృకుఁ దీసికొనిపోయి కాఢీయిడ్డెన్ల మేపి తమముచ్చటఁ దీర్చికొందురు. ఇది ముచ్చట? బాలుని గోతిలో గుచ్చట?

కొండలుతలులు, భర్త నానాశ్రమముల కోర్చి మానెడు  
గింజలు దెచ్చి చేటలోఁ బోసిపోఁగా నందులో సోలెడు చిటు  
దిండ్రకు వెచ్చపెట్టి మిగిలినవాని నన్నమువందుదురు. ఆసోలెడు  
తేపటికి మిగిల్చినఁ గాఁపురము గొంతకాలమునకైన మెఱుఁ,  
గెక్కునుగదా ? దూఁబడిందికాఁపురము దుఃఖమునకు దా  
పురము.

ఈతిండిని బాలికలకే యలవఱిచిరా యింక నాబాలిక ల త్రవారి  
యింటఁ బడుబాధలకుఁ గొదవయుండదు. చిటుదిండ్రకు దేవు  
లాటలు. చేపడమి దొంగబాటలు. అరసినచోఁ బోట్లాటలు.  
అడువిడ్డలతోఁ గొట్లాటలు. కట్టా ! చిటుదిండి స్త్రీలపరువు  
నకుఁ దేలుకొండి. జిహ్వగ్రములకు దురదగొండి.

క్షున్ని వారణమునకా జిహ్వకండాతి నివారణమునకా  
అహారము ?

అబ్బా ! ఏమినాగరకత ! నిద్దుర లేచిన 7 గంటలకు కాఫీలు.  
9 గంటలకుఁ బ్రాత రశనము. 12 గంటలకు మధ్యాహ్నభోజ  
నము. 3 గంటలకుఁ బిండివంటలు. రాత్రి 8 గంటలకుఁ దిండి.  
అదిపాట్ట ? చెఱువుకట్టా ? కట్టా ! ఈనరులు భుక్తికొఱకే  
పుట్టినట్లులున్నది.

నాయనా! నీవు కాఫీ మొదలైన భూతప్రేరపిశాచముల జోలికిఁ  
బోకుము. ఒకసారి నాలుకకు రుచి చూపితివా యింక నది

యెలుకవలెఁ గలఁక మొదలుపెట్టును. సంసారము నెత్తివైఁ బడినపుడు 'హొంగపోటుకంటె లొంగపోటే యెక్కుడు బాధరా' యని చింతింపవలసి వచ్చును. ఉన్న వేళ యుండును. లేనివేళ యుండును. నాలుకముడుపు నాలుకకుఁ జెల్లవలయు ననిన నెట్లు? నీ వొక్కడవేయైన నెట్లో సరిపెట్టుకొనవచ్చును గాని నిన్నుఁ జూచి నీ భార్యయు నట్టిదేయగును. నీ బిడ్డలు నట్టివారే యగుదురు. అప్పుడు నీసంపాదన మల్పాహారములకేని సరిపోవునా? అప్పుడు నీయలవాటును గిరాటు వేయఁగలవా? ఎంతమాత్రము వేయలేవు. అప్పుడు నీయవస్థ భగవంతునికే యెలుక. రాబడితక్కువ పోబడియెక్కువయైన నాకాపుర మెన్నొళ్లకుఁ గడతేఱునది? నాయనా! చిఱువిండి రక్కసినిజేరఁదీయకుము.

సప్తమాఘాయము - సమాప్తము

# నీతివాచకము

అష్టమాధ్యాయము - వికారములు.

౧. పేరాస.

ఆశ యెవ్వరికి నుండరాదు. ఇంక నత్యుత్కటాశ నింద్య మని చెప్పవలయునా? అత్యాశయే పేరాస. ఫలాభిసంధి నన్నియుఁ దుల్యములే.

నాయనా ! ఆశకు మించినచేటు లేదు. ఆశను నాదరించిన నపరిమితమృతిముల కంజలి వట్టినట్లే. ఆశకు మితి యల్పునకు మితి యుండునా ?

తనకు భగవంతుఁ డిచ్చినదానితోడనే సంతసింపక లభింపని దానినిగూర్చి యడియాస నొందనేల ? తనజీవనమున కావ శ్యక మైనంతధనము నార్జించుకొన యత్నించిన దోషములేదు. కాని యంతకంటె మిక్కిలి తన కక్కటలే కున్నను నార్జించి కూడ, జెట్టవలయు ననునాసమాత్ర మత్యంతకూర మైనది.

అది యేమిదురాశయోకాని కొందఱు ధనమును సంపాదించి భూమి నిక్షేపింపఁబ్రయత్నించెదరు. మీదు మిక్కిలి యదియు నొకసంతాన భేదమనియు స్వర్గఫల మొసంగుననియుఁ జెప్పు సాగెదరు.



కట్టా ! పరులనోళ్లు గొట్టి పేదలఁ గప్పపెట్టి ధనము మూటగట్టి  
డాచిపెట్టి యుంచుటయుఁ బుణ్యకార్యమా ! దురాశకాదా?  
ఈయనిధనవాంఛ కాలకూటముకంటె మేటియనిన నేటిలోటు?  
విషము తననే బాధించునుగాని యాశ తనకుటుంబమును  
సైతము బాధించును. కన్నకూతులఁ గానుల కమ్ముకొను  
కఠినాత్ములెందఱులేరు ? పొట్టకుఁదినక పెట్టెలోఁబెట్టి నిట్లు  
పాసము లుండునీచలోభు లెందఱు లేరు ?

ఆశ యాత్మసౌఖ్యముల నడుగంటఁజేయును. కష్టములకుఁ  
గన్ను గీటును. దుర్యోధనుఁడు సూదిమోపినంత భూమినిగూడఁ  
బాండవుల కీయఁజాల ననిపేరాసవహించిన నేమిఫలముపొం  
దెను ? పుత్రపాత్రానుజవర్గసమేతముగా వినాశన మొందెను.

సక్క

తొల్లి యొక వ్యాధుఁ డడవికిఁ బోయి విల్లెక్కుపెట్టి ముదించిన  
సూకరమును బాణంబునఁ గొట్టెను. అదియు మెంటనే పై  
కుటికి ముట్టెతోఁగొట్టి వానిని జంపెను. ఆసూకరమును దద్బాణ  
హతిం బుడమిఁ ద్రొక్లెను. ఈసూకరవ్యాధపదాపూతములచే  
నొకపాము నచట మృతీసెందెను. ఈశవముల నొకజంబుకంబు  
చూచి మిక్కిలిసంతసించి 'వ్యాధునిమాంస మొక నెలకు, నేక  
లము నెఱచి మఱొకమాసమునకు, సర్ప మొకదినమునకు, సరి  
పోవును. ఇవ్వుటియాకలి కీవింటిసరమును దిని తృప్తిచెందెద'

నని యత్యాశచేఁ దలంచి యాధనుర్గుణమును దెగఁగొఱుకుడు వెంటనే యావింటిబద్ధకోపు ణొమ్మునకు ఫెడేలునఁ గొట్టుకొనెను. ఆదెబ్బతో నాస్మగలము కాలధర్మ మొందెను. అత్యాశ యాయువును హరించును.

మహాత్ము లాశావిష్టులయౌతిధ్యమును నంగీకరింపరు. దుష్టాన్నము దుష్టాన్నముగాఁగోలు ? కృష్ణుఁడు రాయబారమునకు వచ్చినప్పు డిందువలన నేనుమీ దుర్యోధనునింట విందారగింపక విదురునింట విడిసెను.

సామాన్యజనులకు తేపు గడవని వారికి సంచయేచ్ఛ యొక వేళ నుండినను జీవనమునకు వెఱవవలసిన యనసరము లేని రాజాధిరాజుల కేలనో యాయత్యాశ ? కుడుము చేతికిచ్చినఁ బాడువనుకొని సంతసించువారికంటె మీ హీనులుకారా ?

అగ్గురు.

అగ్గు రడవిలోనుండు నొక ఋషినిజూచి “స్వామీ ! మీరు నిత్యసంతృప్తులు. మీరొక్కటియుఁ గొదవయని తలంపరు. అయినను నన్నుఁ గృతార్థుని జేయుటకు నాయుంటికివచ్చి నా సత్కారము నందుఁ”డనెను. దీనికి ముని సమ్మతించి యగ్గురు నింటికి వచ్చెను. వానిని గౌరవించి యగ్గురు భగవంతు నిట్లు వేడికొన నాగెను. “ఓదేవా ! నీకు జోహారు. నారాజ్యమును వృద్ధిజేయుము. నా కధికధనమును బ్రసాదింపుము. నా కిందభోగము నిమ్ము.” ఇట్లు ప్రార్థించుచుండ నాముని

లేచిపోసాగెను. అప్పుడగ్బరు వెన్నంటి 'స్వామీ! నాయుచ్చు బహుమానముల స్వీకరింపు' డనిప్రార్థించుచుండ నమ్ముని నవ్వి "ఓయీ భిక్షుకుడ వైననీవు నాకే మయ్యగలవు? ఇంతవఱకు నిన్ను రా జనితలంచితినిగాని బిచ్చగాఁడ వనితలంప నైతిని. తలంచినచో రాకుండెడివాఁడనే?" అనిచెప్పి దరిద్రునిబహుమానము నే నిచ్చగింప నని వెడలిపోయెను.

నాయనా! దురాశను జేరనియకుము. అగ్బరున కెంతయున్నను బేరాసమాత్ర మంతరింపలేదుగదా !

### ౨. కోరిక.

బాలుఁడా ! వినుము. పాపకార్యములఁ జేయించు కోరికమును గూర్చి చెప్పుచున్నాఁడను.

కోరికకోరికమర్న రోషములు నామలింగానుశాసనమందుఁ బర్యాయపదములుగా వ్రాయఁబడియున్నవి. ఆలంకారికు లీషణ్మేదవంతములుగా నభిప్రాయపడిరి.

పరు లత్యంత మపరాధముచేయఁగా జనించి యాయపరాధ మొనర్చినవానిని జంపువఱకు ముందుమనఃప్రజ్వలనము కోరిక మనియు స్వల్పపరాధమువలన జనించి పరుషభాషగాది పర్యంత ముండునది యమర్నమనియుఁ బండితరాయజగన్నాథుని యభిప్రాయము. కూరిజనాశ్రయంబై వధపర్యంత ముండునది కోరికమనియు వీరపురుషాశ్రయంబై ప్రార్థించుపర్యంత

ముందునది కోపమనియు, స్త్రీపురుషుల కొండొరులంగూర్చి కల్గునది రోషమనియు రసార్థవనుధాక రాదులయందును గలదు. ఇం దవాంతరభేదము లేని యో కలవు. ఎన్నియున్నను నపరాధము చేసినవారిమీఁదనే కల్గుననిమాత్రా మందఱియభిప్రాయము. అట్లుగాక తదన్య మెట్లగును ?

కోపక్రోధాదుల యీయిష ద్భేదములువాడుకలోఁబరిగణింపఁబడవయ్యెను. కావుననే యమరుఁ డట్లనుశాసించెను. కోపమే వృత్తిభేదమువలనఁ గోధమయ్యెను. కోపముకంటెఁ గోధమే ఘోరమైనది. కోపము దూషణాదులవలను గోధము హింస వలననుగదా శాంతించునది ?

బాలుఁడా? నీ కపకృతి యొనర్చినవానికిఁ బ్రత్యపకృతి చేయుటకేగదా నీవు కోపించునది ? అపకారిని దిట్టిననోగాని కొట్టిననోగాని నీకు మనశ్శాంతి కల్గదా ? కోప ముపశమింపదా ? పాపము! వాడు బలిష్ఠుఁడైనచో నప్పుడు నీకోప మేమిచేయుగలదు ? దుర్బలుని చేతియాయుధమువలె నప్పుడు నీకోపమే నిన్నుఁ దాడితుఁజేయును. దుర్బలుఁడు లోలోనఁ గోధాగ్ని కింధనము కావలసినదేనుమీ! “ పేదకోపము పెదవులచే ” టనవిసలేదా ?

కోధము నరలోకమును నరకలోకము చేయును. పూజ్యుని ద్యాజ్యుని జేయును. మిత్రుని శత్రుని జేయును. ఇవి నిత్యానుభవములేకదా !

కోధమువలన మ స్తిష్కమున కెక్కుడు దెబ్బ తగులును. ఇందు వలన మెదడుచెడి పిచ్చియెత్తుటయుఁ గలదు. ముఖము వికాస విహీనమై వికారము చెందును. కన్ను ల్రోలుబొలును. నరము లుబ్బును. చెదవులకు దంతపీడ సంభవించును. కనుబొమలు ముడివడును. నోరు పరదూషణ సల్పుచుండును.

కోపికిని ద్వీపికిని భేదమేమి ? ఇర్వరు జఘాసువులే. ఇర్వరు భయంకరాకారులే. ఇర్వరు కూరులే. కోపికి యుక్తాయుక్త విచక్షణజ్ఞాన ముండదు. స్వపరభేద ముండదు. తాకునది తప్పనది తెలియదు.

కో. ఉత్తమే తుణకోపఃస్యా నృధ్యమే ఘటికాద్వయమ్

అథమే స్యా దహోరాత్రం పాపిష్ఠే మరణాంతకః!

ఉత్తమునియందు నిముసముసేపు మధ్యమునియందు రెండు గడియలవఱకు, నధమునియం దిర్వదినాలుగుగంటలకాలము పాపాత్మునియందు వాడుచుచ్చవఱకుఁ గోప ముండును.

గీ. పాపముల కెల్ల నెక్కుడుపాతకములు

నువ్వె కోధలోభంబులు నువ్వికాత్మ!

వానిరెంటి జయించినవాఁడుగాని

యెందుఁ బరమధార్మికుఁ డని యెన్నఁబడఁడు.

అయ్యా! అన్ని పాపములకంటెఁ గోధలోభములే మిక్కిలి పాతకములైనవి. వాని నణఁపనిచో వాఁడు ధర్మాత్ముఁడు కానేకాదు.

గీ. కోర్కెలలో భావనకు లైసమోళతమ

లిరువు రెరియించుచుండుదు రెపుడు సంత

రింగ మయ్యభయంబు దొరంగున్న

గలదే? యూరక బ్రాహ్మణ్యగౌరవంబు.

భయంకరులైన కోర్కెలలో భావనకు లైసమోళతమ యిద్దరు శత్రువులై  
లెల్లవేళల మనంబును బాధించు చుందురు. అయిర్వరిని జయించినవాడే బ్రహ్మజ్ఞాని. కాని రిత్తపలుకుల నాగౌరవము వచ్చునదికాదు.

క. అనుపమ నియమాన్నితులై

యనూనదక్షిణల గృతుసమాసంబులు చే

సినవారికంటె నకో

ధనుడు కరం బధికుడందు తత్త్వవిధిజ్ఞుల

మిక్కిలి నియమముగలవారై యవరిమితదక్షిణ లొసంగుచు  
వేయియాగము లొసరించినవారికంటె గోపము లేనిమానవుడే  
యధికుడని తత్త్వజ్ఞులు పలుకుదురు.

గీ. కోపమునను ఘనత కొంచెమైపోవును

కోపమునను మిగుల గోడుచెందు

కోప మడచెనేని కోరిక లీచేరు

విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ.

అని వేమన్న కోపమును నిరసించినాడు. ఏనుకీస్తు తా నెంత  
దూరముచెప్పిన గోపమునకు గర్భశత్రు వగుప్రేమనుగుఱించి

యేకదా ! ఒకచెంపపై ని న్నెవరైనఁగొట్టినచో రెండవ  
చెంపను గూడఁ జూపింపు” మని యాయన బోధించుటయే  
కాక యాచరించియుఁ జూపించినాఁడు. ఇక బుద్ధునియభి  
ప్రాయ ముగవలెనా ? ఇట్లన్ని మతములవారు కోపమును  
దిరస్కరించివేసిరి. ప్రేమమున కగ్నిస్థానము నిచ్చిరి. ప్రేమ  
మునఁ బరు లైనట్లు కోపమునఁ గావు.

ఒకపాఠశాలలో నొక ప్రిధానోపాధ్యాయుఁడు తనసహోపా  
ధ్యాయులను జూచి ‘మీరు పాఠములచిత్తు వ్రాయనిచోఁ  
జూడుఁడు మిమ్మేమిచేసెదనో? జీతము తగ్గించివేసెదను - బడి  
నుండి తీసివేసెదనుగూడ!’ అనియేమేమో నోటికివచ్చినట్లుప్రేలి  
కోపించెడివాఁడు. ఆయనకోపమున కందఱువెసిగి యొక్కఁడును  
వ్రాయక వ్రాయలే దనిచెప్పిడివారు. రూల్సుప్రకార మా  
యనమాటాడిన వీరును రూల్సుప్రకారము మాటాడెడివారు.  
స్కూలుపని స్తంభించెడిది. ఇంతలో నాపెడ్ మాష్టరుమాటి  
కొత్తపెడ్ మాష్టరు వచ్చెను. ఆయన తొల్లిటివారివలె  
గోపికాఁడు. శాంతపురుషుఁడు. ఆయన ప్రేమముతో మాటాడె  
డివాఁడు. ఆయననుజూచి యందఱుసహోపాధ్యాయులు సంత  
ష్టులై యాయనచెప్పకుండనే తమపనులఁ జేసికొనుచు పాఠ  
ములచిత్తు వ్రాసెడివారు. కనుక ప్రేమకంటెఁ గోపము కార్య  
సాధన కుపకరణ మెంతమాత్రము కాదు.

అయ్యా ! కోపముకూడదంటివి. బాలుడు పాఠ మొప్పగింప కున్న నెట్లు ? అని మీ రడుగవచ్చును. చెప్పెదవినుడు. అట్టి బాలునికీ దిన్న గాఁ జెప్పిచూడుడు. ఆమంచితనమును వాఁడు గ్రహింపఁజో పిదపఁగోపింపుడు. దాన దోషములేదు. బాలుని మేలుకొఱకై కోపించుచుంటిరిగాని కీడుకొఱకై కాదుకదా ? తల్లిదండ్రులు పిల్లల యభ్యుదయమునకుఁ గోపించిన నది దోష మగుచున్నదా ? పరుల కపకారము చేయనికోపము కోపము గాదని గట్టిగా నమ్ముడు.

పాము-నారదుడు

నారదుడు భగవన్నామస్మరణ మొనర్చుచు నొకసర్పముకంటఁ బడెను. అది పూర్వపుణ్యమువలన నించుక జ్ఞానము కలదై యమ్మహర్షి నమస్కరించి అయ్యా ! మోక్షమెట్లులభించునో జోధింపుఁ డనిప్రార్థించెను. అందు కహ్మాని “ నీవు కోపము నడంచుకొని యెవ్వరిని గణవక శాంతిమూర్తివై యున్నచో మోక్షము లభించు ననిచెప్పి యెందేని చనియెను. నాఁటినుండి యది కోపము నడంచుకొని శాంతచిత్తయై పడియుండ బాలురు దానిని జాల మోదిరి. కట్టెలతోఁ గొట్టిరి. కాని యది బుస గొట్టదు- పడిగ విప్పదు. అది యూరకుంటఁజూచి యల్లరిపిల్లలు మఱియు మిక్కిలి దానియొడ లంతయు నజ్ఞనజ్ఞగాఁ గొట్టి చచ్చిన దని విడిచి పోయిరి. అంత నారదుఁ డామార్గమునఁ దిరిగి



పోవుచు నాసర్పముం జూచి యే మిట్లుంటి? వనియడుగ నప్పాము జరిగినవృత్తాంతమంతయు నుడువ నామాని “ ఓసిపిచ్చిదానా! శరీరరక్షణకై ప్రియత్నింపవలదా? పరుల కపకారముచేయుటకై కోపింపకుమంటిని. శాంతము వహింపుమంటిని. కాని నిన్ను స్వదేహరక్షణకై బుసకొట్టవల దంటినా? పరుల కపకృతి సలుపనికినుక పాపము నంటగట్టదు. నీవుకోపించినట్లు నటించి బుసకొట్టినచో వారు నిన్నిట్లుపీడించియుండరు. బుసకొట్టినవారికిగీడు లేదు. వారికిగీడులేదు గనుక నీకుఁబాపము లేదు. వారు నీచెంతకురారు. నీకు వారిబాధయుండదు” అని బోధించి వెళ్లెను. సర్పము నాంటినుండి బాలుర భయపెట్టుచు వారి కపకృతి చేయక చిత్తశాంతికల్గి కృతార్థులాయెను.

బాలుఁడా! కోప మెంతవారికిఁ బనికిరాదు. కోపమువలన దివ్యతపశ్శక్తి యంతరించిపోవును. కనుకనేకదా విశ్వామిత్రుఁడు కోపమువలన రాక్షసుల నిర్జ్వింపక రాముని గొంపోయి యజ్ఞముచేసినది? దుర్వాసముని కోపమువలనఁగదా భంగమొందినది? అంబరీషోపాఖ్యానము కోపము కూడదనియే బోధించునది.

అంబరీషుఁడు

అంబరీషుఁ డేకాదశీవ్రతము నిష్ఠమెయి నాచరించువాఁడు. అతం డేకాదశినాఁ డుపవాసముండి ద్వాదశినాఁడు పారణ

చేయఁబోవుచుండ దుర్వాసాముని యే తెంచెను. అమ్మహిషతి  
 యమ్మహర్షిని విందునకు రమ్మన నతండు వల్లెయని నదికేగి  
 జపముచేసికొనుచు రాక యాలస్యము చేసెను. అప్పుడు  
 రాజు “ద్వాదశిఘటికలు దాటినను భుజిపరాదు. అతిథిని వద  
 లియు భుజిపరాదు. ఇప్పుడు కర్తవ్య మేమిటి?” అని విప్రుల  
 నడుగ వా రుభయపత్రసమ్మతముగా నీరు పారణచేయు మన  
 సతం డట్లుచేసియుండ ముని యెఱింగి నన్నవమానించితి వని  
 కోపించి యతనింజంపఁ గృత్యను బంపెను. అది నృపతింజంప  
 రా హర్యాజ్ఞ సుదర్శన మేతెంచి యాకృత్యంజంపి మునిని  
 గూడఁ జంపుటకు వెన్నంటుటయు నతండు పర్వెత్తి త్రిమూర్తు  
 లను శరణుచొచ్చినను ఫలములేమిఁ దుద కంబరీషునే శరణు  
 చొచ్చెను. అతండు మహాభక్తుఁ డగుట సుదర్శనమును బ్రా  
 ర్థించి మునిని గాపాడెను. విప్రానుమతి నీరుత్రావి ధర్మబద్ధుఁ  
 డై యున్నయంబరీషుని జంపఁ బ్రయత్నించు మునికోపము  
 నేమనవలయును ? ఇంతకే యింత కూరశిక్షయా ? అబ్బా  
 కోప మెంత దూరదృష్టిరహిత మైనది ? నాయనా ! కోపము  
 వచ్చినచో వివేకము పర్వెత్తును. కోపమున కందఱు భయ  
 పడెదరుగదా. నీవు కోపము నడంచుకొనఁ బ్రయత్నింపుము.  
 కొన్నినియమముల నేర్పఱుచుకొని యభ్యసించుము.

కోపమునకు లోబడఁగూడ దని పృతిజ్ఞ చేసికొనుము.

కోపము గల్గించు విషయములకు దూరమందుండుము.

కోపము వచ్చినపుడు మానము వహించియుండుము.

కోపము వచ్చినపుడు స్థానమును మార్చుకొనుము.

కోపము చల్లాఱువఱకు సంకెలను లెక్కించుచుండుము.

కోపము వచ్చినప్పుడు భగవద్ధ్యానము చేయుము. నీచేసినదోష

ముల స్మరించుకొనుము. నీముఖము నద్దములోఁ జూచికొను

ము. చల్లనినీటితో ముఖము కాలుసేతులు పోయోంపుము.

లేక చన్నిట స్నానముచేయుము. రాజసపదార్థములవలనఁ

గోపము పుట్టునుగనుక నట్టిపదార్థములను భుజింపకుము.

కోపము కూడ దనువాక్యము నట్లలపై వ్రాసి నీ వుండుచోట

వేల్రాడఁ గట్టుకొనుము. కోపపడఁ గూడదని పరులకు బోధిం

పుము. నీకుఁ గోపము కల్గినపుడు వారు గేలిచేసెద రనియేని

దానినడచుకొనఁ బ్రయత్నము సేయఁగలవు.

### 3. లోభము

బాబుడా! తా ననుభవింపక పరుల ననుభవింపనీయక యుంటు  
యే లోభమునాఁబడును. అది గలవాఁడే లోభి-బుద్ధుడు. పిసిని  
గొట్టు-పిసినారి.

“అజ్ఞానప్రభవో లోభో భూతానాం దృశ్యే సదా” అనినట్లు  
పదార్థములు స్థిరంబు లనితలంచునజ్ఞానమువలన లోభము  
వొడముచున్నది. భారతమునందును “భూతాస్థిరత్వంబు బుద్ధిఁ

గానమి లోభ మనఘ! జనించుఁ గాంచిన నడంగు” భూతము లస్థిరము లనియెఱుంగమివలన లోభము జనించుననియు, నవి యస్థిరము లనియెఱింగిన లోభము నశించుననియుఁ గలదు. త్వక్చక్షుశ్రోత్రజిహ్వఘ్రాణము లనునిందియములకు భోగ్యములగుపదార్థములయందు లోభము కల్గుచుండును. మఱియుఁ బదార్థోత్పత్తికి నిదానం బగుటంకావలయు ధనమునాదే మానవులకు లోభము గాఢముగా నుదయించుచున్నది. కొందఱకు యశమునందును లోభ ముండుట కలదు. అది యుచితమయని కొందఱి యభిప్రాయము కాని నాకుమాత్ర మసమ్మతమే. “యశమునం దనురక్తి” యుంట సముచితముకాని లోభ ముంటకాదు.

లోభ మొకవిచిత్ర మగురోగము. అది మనంబునకు వ్రణంబు వంటి దనవచ్చును. కాదు కాదు. వ్రణము తదాశ్రయమునే నాశము చేయునుగాని యిది యట్లుకాదు. ఎచ్చటనో దూరముగానున్న సుగతులనుగూడ నాశముచేయును. లోభము వలన నిహపరలోకముల నేమియు లాభములేదు. పైగా నది యంత్రమువలె దుర్గుణముల నుత్పత్తి చేయుచుండును.

శ్లో. లోభా లోక్రిధః ప్రభవతి, లోభా త్కామః ప్రజాయతే  
లోభా న్యోహశ్చ నాశశ్చ లోభః పాపస్య కారణమ్.

లోభమువలనఁ గ్రోధము, కామము, మోహము, తుదకు నాశము గూడఁ గల్గుచున్నది. పాపమునకు లోభమే కారణము.

ఒకవస్తువువిషయమై లోభపడి తత్ప్రాప్తికై సల్పుకార్యముల కంతరాయ మొదవుటతోడనే కోధము తలచూపును. ఆకోధమువలన నభీష్టవస్తుప్రాప్తి కత్యంతవ్యయము నాచరించును గానదదీయకామము ముప్పిరిగొనును. ఆయత్యంతకామమువలన ననుచితకార్యములకేని పాల్పడునుగాన మోహపరవశత పొడమివ్వె. మోహంధుడైననరుడు తనబలము నెదిరి బలము నెఱుంగక యుక్తయు క్షణానశూన్యడై రూపఱుట నిశ్చయముగదా. ఛీ! ఛీ! యెల్లపాపుల కున్నిక ట్టగునిరయము లోభులకు నిలయ మనివ్రాయవలయునా ?

శ్లో. లోభేన బుద్ధి శ్చలతి, లోభో జనయతే తృషామ్

తృషార్తో దుఃఖ మాప్నోతి, పరతేహచ మానవః

లోభమువలన బుద్ధి చలించును. కనుకఁ దృష్ణ పొడసూపును. దానివలన నీలోకమందును బరలోకమందును నరుడు దుఃఖములఁ గుడుచును.

శ్లో. లోభః పృజ్ఞాన మాహంతి పృజ్ఞా హంతి హతా హ్రియమ్

హ్రియతా బాధతే ధర్మమ్, ధర్మో హన్తి హతః శ్రియమ్.

లోభము బుద్ధిని నాశనముచేయును. బుద్ధి నాశనమైనందున లజ్జ లయమొందును. లజ్జ లయమైన ధర్మము నశించును. ధర్మము నశించిన సిరి యొలంగును.

ఎన్నివిధముల విచారించినను సర్వనాశనము లోభమువలననే

కలుగునని తేలుచున్నది. 'లోభికి మూటనష్టి' యను సామెతను వివరణ?

లోభి

లోభి మిక్కిలి కష్టపడి పనిచేయుచు రేవగలు ధనమునాస్తిచి దాని నొకబిందెలోఁ బోసి భద్రముగాఁ బాతిపెట్టి పై నేమంచమునైచికొని పరుగెడివాఁడు. ధనవ్యయభయమున రుద్రపదార్థముల సేకరించువాఁడుకాఁడు. తిరువాఁడుచుగాఁడు. తినినను గడుపునుండఁ దినఁడు. అదియు నేపాసిచూసో, ఏచూచుచెక్కలో. పుత్రకళత్రాసులు కడుపునుండఁ దినినఁ గన్నులారఁ చూచి సహింపలేడు. ఎన్నఁజైనఁ గన్నకూతుల కేని పనుపుఁ గుంకుము పెట్టినాఁడుకాఁడు. వాఁడు చుట్ట పక్కముల నింటికిఁ జేరనీయఁ డనివ్రాయవలయునా? ఎగిరి చేతితోఁ గాకి నదలింపఁడు. తిన్న తెలెను గడిగి పాడిగేదెకుఁ బోసినను నోర్వలేడు. పాలము దున్నివచ్చిన దుక్కిఁబెద్దులకు సందెమేతవేసిన నుత యొడుకని రొసరొస లాడును. పెండ్లాముమొగమునఁ బెద్దబొట్టు పెట్టుకొనిన నెందు కంత కుంకుము పాడుచేసితి వనును. భుజించునపు డొక్కమెతుకైనఁ గిందబడనీయఁడు. ఎట్లో పొరపాటునఁ బడినమెతుకును జీను లాగుకొనిపోవుచుండెనా? ఇక దానితో ద్వంద్వ యుద్ధమునకుఁ గడంగును. కట్టుగుడ్డ నుదికినఁ జిరుగు ననును.

సిగ్గును గాపాడుకొనుట కెంతకోక కావలయుననును. చిరిగిన చివికిన మురికిపాతలనే కట్టుకొని తిరుగును. ఒరులు కట్టివిడి చినదానినేగాని తా నెన్నుడును గొత్తవత్త్రమును ధరించిన పాపమునఁ బోలేడు. కట్టుపంచెలు రెం డేటి కనును. ఎన్నియని చెప్పదును ? లోభిగుణముల మీరే యూహించుకొనుడు.

బాలుఁడా! ఒక వేళ నిది మితవ్యముకాదా యని ప్రిశ్నించెద వేమో? కాదు నాయనా! ధనవంతుఁడయ్యు నవసరపదార్థముల సేకరించుకొన కుంటయు, బొట్టనిండ తిండి యొంటినిండ గుడ్డ కలిగియుండ కుంటయు, నొరుల ననుభవింపనీయక, తా ననుభవింపక యుంటయు, లుబ్ధత్వముగాని మితత్వముకాదు. మఱిబీదవాఁ డేమిచేయఁగలఁ డనెదవేమో ! బీదవాఁడైనను మట్టసముగ వాడుకొనిననే మితత్వ మగునుగాని పుత్రకళ తామ్రులఁ గూడే తిననీయక తాను దినక యున్న నది పినినారి తనమే సుఁడీ.

అట్టియొకలోభికి వార్ధకమున నొకఘోరవ్యాధి సంభవించెను. వెజ్జినకు రొక్క మొసఁగవలసివచ్చునని మందు తినకపోయెను. ఆవ్యాధి క్రమముగా ముదిరి ప్రాణములఁ గొంపోవ సిద్ధముగా నుండెను. కాని లోభి తనపట్టు వీడక “చచ్చిననుసరే. మందు తినను. ఆయువులేకున్న వైద్యుఁడుమాత్రీ మేమిచేయఁగలఁడు? ఆయువున్న వైద్యునితోఁ బనియేమి ” అని వదలెను. అంత

గాలుసేతులు చల్లబడసాగెను. ప్రాణము గుటగుట లాడుచుండెను. ఆయాస మెక్కుడగుటచే మాటలాడలేకపోయెను. ఆసమయ మర్ధరాత్రిమగుట దీపము మినుకుమినుకుమని వెలుగుచుండ మరణశయ్యపై నున్న యాలోభి యెట్లోచూచి అయ్యో ! ఇంతదీప మెందుకు ? వత్తిని దగ్గింపుఁ డనియస్పష్టముగా హీనస్వరమునఁ బలుకుచు సన్న సేసి విస్మృతించెను. మరలఁ గొంతసేపటికి స్మృతివచ్చెను. మరల విస్మృతివచ్చెను. కాని ప్రాణ మెంతసేపటికిఁ బోవదు. అప్పు డింగితాకారవేదినియు ననుభవజ్ఞురాలును నగునొకముదుసలి ముందుకు వచ్చి “అట్లుచూచెద రేమి? ఆధనమునుగడిగి యాజలముతెచ్చి యుద్ధరణైఁడు గొంతులోఁబోసి నీధనమును మేమంటుకొనమనుఁడు. ప్రాణములు పోవు”నన వారట్లుచేసిరి. ఆలోభి మరణవేదనమునుండి విముక్తుడై శరీరము విడిచిపోయెను. చూచి తివా! లోభి ప్రాణముకంటె ధనమునే మిక్కిలిప్రేమించును. తనువుఁ దొఱఁగినపిదప ధన మేలనో?

ఒజ్జ పాతముచెప్పుచుండఁ గొందఱు విద్యార్థులు తమపాత్రముల నన్యలఁ జూడనీయరు. అంటనీయరు. ఎక్కడరా చదువుచున్నదని యొకసామరి యడిగిన వేల్వెట్టిచూపినఁ బాత్రము మాసి పోవునని వినించుకొనరు. తమపుస్తకములఁ దెరిచిన విఱిగి పోవునని యటవిప్పియే పఠింప దొరకొందురు. భద్రముగా వాడుకొనుట మంచిదేకాని పిల్లికి బిచ్చమువెట్టని చేతలు మాత్రము కూడవనియే నేనుచెప్పనది.



అర్థాదులు వ్రాసికొనినపు స్రక మిమ్ము-నేను వ్రాసికొని యిచ్చెదనని సహవిద్యార్థి యడిగిన నేమటిగిపోవుననియో మూతి విఱుచును. ఇంచుక యవ్వలికి జరుగుము-నేనును నీబల్లమీఁదఁ గూర్చుండెద ననిన నింతయేని చోటుపెట్టఁడు. ధూమశకటాదుల ముందున్న వారు వెనుకవచ్చువారిని జేరనీయక పోవుటను జూచుచుంటిమిగదా? ఎందులకో యింతలుబ్ధత ?

పినినారితనమువలన సుఖమబ్బునా? యనిన నదియులేదు. లోభి కెప్పుడు వ్యయమగుననియేకదా దుఃఖము? చెట్టు గొట్టి పైకి నెట్టుకొన్నట్లు దీని నేల మానవులు పైకి నెట్టుకొనెదరో ?

“అస్థిరత్వం చ భోగానాం దృష్ట్య జ్ఞాత్వా నివర్తతే”

భోగముల యస్థిరత్వమును జూచి తెలిసికొనినయెడల లోభము నశించును. “ అశాశ్వతము లైనవస్తువుల శాశ్వతముగా నుంచుకొనఁ బూనుటకుఁ దాను జిరంజీవియై యుండునా? ” అని తలపోయుచున్న లోభము దూరముగాఁ బర్వెత్తును. ‘ పర లోకముల సుఖపడుట కే నిప్పు డెట్టిపనులఁ జేయుచుంటి? ’ నని విచారించుకొనుచున్న లోభము చెంతకుఁ జేరదు. ఇంద్రియసుఖములకై మనంబును జొరనీయక వానినుండి తొలఁగించుచున్నచో లోభము నశించును. తలంపులఁ దొలంగిన లోభము విలయమొందును. “త్యాగాయ సంభృతార్థానామ్” అనినట్లు ధనధాన్యాదులఁ గూర్చుకొనుట దానముచేయుటకేసుమీ!

అని నీవు తెలిసికొనిన లోభము పరాభవ మొందును. నీ కన వసర మైనపదార్థములఁ గూడఁబెట్టుకొనఁ బ్రయత్నింపకున్నను లోభ ముపశమించును.

### ౪. గర్వము.

బాలుఁడా ! గర్వమునుగూర్చి వ్రాయుచున్నాఁడను. దానిని జదివికొని యాదుర్గుణపిశాచమును జేరనీయకుము.

గర్వము-అభిమానము-అహంకారము-మదము-అనుపదములు వాడుకలో సమానార్థకములుగా నున్నవి. ఈగర్వము బలము వలనఁగాని ధైర్యమువలనఁగాని, వంశమువలనఁగాని, సౌందర్యమువలనఁగాని, విద్యాదులవలనఁగాని, పాదముచున్నది. దుర్జనుఁ డీబలాదులవలన నన్యుల ధిక్కరించి ' నాకంటెగొప్ప వాఁడు లేఁడు. నేనే మొనగాడ'నని పరుల నిందించుచుఁ దన్నభినందించుకొనుచు నుండును.

కం. ధనమును విద్యయు వంశం

బును దుర్మదులకు మదంబుఁ బొనరించును స

జ్ఞును లైనవారి కడఁకువ

యును వినయము నివయ తెచ్చు సుర్వీనాథా !

ధనము-విద్య-కులము- ఇవి దుర్జనులకు మదము గలిగించును. సజ్జనులకు శారీరకమానసికనమ్రతను గలిగించును.

పదియకరములు గలవానికి గర్వమే. నూఱుయకరములు గలవానికి గర్వమే. వేయియకరములు గలవానికి గర్వమే.

అరలే ? లక్షాధికారి నేనే గొప్పధనవంతుడ ననును. కోటీ  
శ్వరుడు నేనే గొప్పధనికుడ ననుకొనును. రాజు నేనే గొప్ప  
ధని ననుకొనును. చక్రవర్తియు నేనే గొప్పధని ననుకొనును.  
'తా డెక్కువాడున్నఁ దలఁ దన్నువాఁ డుండు' ననుకొనక  
పోవుటవలననే యిన్ని గర్వములు తలచూపుచున్నవి.

ఉ. అంచితబుద్ధు లైనమనుజాధిపతుల్ జగమెల్లఁ దొల్లి ని  
ర్మించిరి, దానిఁ గొందఱు భరించిరి, యిచ్చిరి కొందఱు  
మించి జగంబు లన్నియును నెమ్మి భుజించుచుఁ గొందఱుండఁగా  
బంచమపట్టణేశుల కపార మదజ్వరమింత యేటికిక ?

అట్లై మహామేధావు లగుప్రజాపతు లీజగమునంతయు సృజిం  
రిచి. పిదప మన్వాదులు దీనిని బాలించిరి. అవ్వల మఱికొం  
దఱు పరశురామాదులు 'దీనిని జయించి యొరులకు దానము  
చేసిరి. ఇంక నిప్పుడు బలిచక్రవర్తిప్రభృతులు కొందఱు తీ  
పదునాలుగులోకములను బాలించుచుండ నైదాఱుపట్టణము  
లకుమాత్ర మధీశులగు కొందఱుమనుజుల కింతగర్వ మేటికో?

చ. ఎడ నిముసంబులేక ధరణీశకతంబు భుజించుచున్న యి  
ప్పుడమి లభించినకా మహిమ పొందునె రాజుల? నేలకున్నలో  
నడరులపంబులొఁ దునియయం దొకమూలకు నాథులైనవా  
రడలక వైపరీత్యమున నొర్లము చెందుదు రెంతమందులో!

ఒకనిముసమైన నెడములేకుండ నెప్పుడు నెందఱో యీభూమి,  
ననుభవించుచునే యుందురు. అట్లు భుజించి వదలిపెట్టఁబడిన

యీభూమి లభించుటతోడనే రాజుల కేమిశౌరవము లభించునో? ఉచ్చిష్టభోజనము శౌరవపరిదమా? అదియుఁగాక యెంతభూమిని వీరనుభవించునది? భూమండలమందలి యొక ఖండములోని యొక కొంచెము భాగమునందలి యొకగడ్డలో నొకమూలనుమాత్రమే. ఈకొలఁదిదానికిఁ బ్రభువులై కొంచెమే యని యేడ్చుటకుబదులు మురిసిపోయెదరు. వీరి మూర్ఖత నేమనవలయును ? ఈమాత్రపు జిట్టెడునేలకే యెంతోగర్వముగదా !

ప్రజ్ఞాశాలి యగుబృహస్పతి వక్త. వేయికన్నుల విద్యార్థి పఠిత. వారికాయువా అపరిమితము. అట్లయినను శబ్దశాస్త్రము వారికి సాంతము కాలేదట. ఈకించిత్ జ్ఞాన, డీమందు, డీయల్పా యుష్కుఁ డగునరుఁడా శబ్దశాస్త్రనిష్ఠాత ? పండిత బుచ్చుఁడు !

అంధ్రము నేర్చిన సంస్కృతము రాదు. సంస్కృతము చదివిన నాంధ్రము రాదు. రెండు నభ్యసించిన మఱొకభాష రాదు. ఇన్ని భాషలు నేర్చినను సర్వశాస్త్రములయందు జ్ఞాన ముండదు. ఒకవేళ నన్ని భాషలయందు సకలశాస్త్రజ్ఞాన ములవడినను గవిత్య మంటదు. అది యంటిన వక్తృత్వము పూజ్యము. అది యున్న రచనాశక్తి సున్న. ఇవి యన్నియునున్న సర్వ కళలసామర్థ్య ముండుననుట కేమాధారము ? కట్టా ! మాన

వుండు సర్వజ్ఞుడా ! ' నేను గొప్పపండితుడను. నన్ను మించినవాడు లేడుట ! " అల్పవిద్వాంసుండు నాక్షేపణకు బెద్ద " యనుట నిక్కమయ్యా.

ఒక్కఁ డొక్కశాస్త్రముం దుదిముట్టఁ జదువ వానియాయువు చాలదుగదా ! అట్టిచో నన్నిశాస్త్రముల 'నితీశ్రీ' వఱకుఁ జదువ నెవ్వరికిఁదరము ? అట్లుచదువక నాకంటె నధికుండు లేడనుట యేమిధర్మము ?

మానవుండు ' నే నీపంచభూతముల లోఁబఱచుకొంటిని. ఈవిశ్వ మంతయు నాదే. నాసుఖముకొఱకే యీసమస్త వస్తువులు నేర్పడిన'వని పొంగి పోవును. బాపురే! అనంతమైన యీవిశ్వమున నరుఁ డొకపరమాణువును బోలునో పోలఁదో? ఒకవేళఁ బోలినను దాను గూఢస్థమండుకమువలె నొకచోటనుండి విశ్వము ప్రాదేశమాత్రపరిమిత మనితలంచఁగాబోలు ! దానిని లోఁబఱచుకొంటి నని తొమ్ము విఱుచుచున్నాడు.

ఎంతవిచిత్రము. నిన్నటిసిద్ధాంతములు నేడు త్రోసివేయఁబడుచున్నవి. నేటిసిద్ధాంతములు తేపు త్రోసివేయఁబడకుండునా ? కొంతకాలము భూమి కాదు తిరుగునది, సూర్యుఁడనిరి. కొంతకాలము సూర్యుండు కాదు తిరుగునది, భూమియనిరి. కొంతకాలము దయ్యములు లేవనిరి. కొంతకాల మున్న

వనిరి. కొంతకాలము వృక్షజాతులకు సుఖదుఃఖములు లేవని తలంచిరి. కొంతకాల మున్నవని తలంచిరి. కొంతకాలము జంతువులకు భాష యున్నదనియెంచిరి. కొంతకాలము లేదని యెంచిరి. కొంతకాలము శిలాదులకుఁ బ్రాణ మున్నదని గ్రహించిరి. నేడు లేదని పలుకుచుండిరి. తే పేమని నిర్ధారణ చేసెదరో తెలియదు. ఈమిడిమిడిజ్ఞానమునకా గర్వము? తా నెఱుంగనివిషయము లెన్నిలేవు. ఒక్కవిషయమును గనిపెట్టి గర్వించుట?

నరుడు తాను దేనిని జూచి పొంగిపోవునది? పాండిత్యమును జూచియా? వక్తృత్వమును జూచియా? ధనమును జూచియా? బలమును జూచియా? పోనీ వీనినైనఁ దాను సమగ్రముగాఁ గల్గియున్నాడా? కల్గియున్నను దనకంటె మఱొకఁడు మిన్న లేడని తా నెఱుఁచెప్పుగలఁడు?

‘నేను బలవంతుడను. నేను ‘శాండో’ను. నారెట్టఁ జూడు మెంతలావో! నావక్షఃస్థలముఁ జూడు మెంతవెడలో’ యని కొండలు గర్వోక్తు లాడుచుందురు. వీఁడెంత? వీని బలమెంత? సృష్టభూతములలో వీనిని మించినభూతము లేదా? తా నేనుగూతొఁ ‘గుస్తీ’ పట్టగలఁడా? పటవృక్షముఁ బెండ్లుకగలఁడా? కొండను దొర్లింపగలఁడా? పూర్వము కోతులే కొండల నెత్తికొని యాకసమునఁ బర్వతైసన్న

నమ్మలేని దుర్బలస్థితిలో నున్న మానవుడు నేను బలిష్ఠుడనని చెప్పకొనుటకు సిగ్గుపడెడుగదా?

పోని మ్మాబలము నెంతకాలము దాను నిల్పుకొనగలడు ?  
క్షణభంగుర మైనబలమున కింతమిట్టిపా లేల?

ఉ. బాలకుడై త్నాణులు యువభావయుతుండయి కొంతకాల, ము  
ద్వేలదరిద్రుడై త్నాణము, విత్తసమన్వితుడై త్నాణులు, శీ  
ర్ణాలసగాతుడై నటునియట్లు నటించి, తుదికా నరుండు యా  
మృతయనామ మైనతెరయందుఁ జొరంబడు సత్వరంబుగకా

ఈసంసార మనుకపటనాటకమందు మనుజుఁ డనువ గ్రతుఁడు  
క్షణకాలము పిల్లవాఁడుగను క్షణకాలము యువకుఁడు  
గను, క్షణము దరిద్రుఁడుగను, క్షణము ధనవంతుఁడుగను,  
క్షణము మూఁడుకాళ్లముసలివాఁడుగను, నటించి తుట్టతుదకు  
మరణ మనుతెరమఱుగున కరుగును. ఇందులకా గర్వము ?  
ధనుర్ధరశేఖరుఁడ ననిగర్వించినయర్జునుఁడు తనవిల్లగుగాండి  
వమునే యొకప్పుడు మోయలేకపోయెను. దొంగలచే దెబ్బలు  
తినెను. బాహుబలము కలవాడనని యుబ్బెడిభీముఁ డొక్క  
పాముచేతఁ బట్టువడి విడిపించుకొన లేకపోయెను. దేవతాస్మార్థ  
నమున నింద్రీపదవి నధిష్ఠించిననహుషుఁడు గర్వాంధ్రమునఁ  
గన్నుగానక యగస్త్యశాపమునొంది సర్పరూపుడై పిదపఁ  
దెలివొంది చూడు మెట్లుదుఃఖించుచున్నాఁడో !

చ. చదివితి నెల్లవేదములు, సత్క్రియఁజేసితి నూఱుయజ్ఞముల్  
విదితముగా నురేంద్రపదపీఠికబొందితి, దుర్మదంబునఁ  
దుదిఁ బెనుఁబామునై యధికదుఃఖుండ నైతి, నుఖంబు దుఃఖము  
స్వదలకచేయుచోట బలవద్విధి కేమిభరంబు నెప్పుమా?

ఎన్ని వేదములఁ జదివిన నేమి ? ఎన్నియజ్ఞములఁ జేసిన నేమి ?  
ఎంతయిందుఁడైన నేమి ? మదించినచో నెవఁడైన నణఁగారి  
పోవవలసినదే.

కొందఱు మేము గొప్పకులమున జనించితిమని గర్వించుదురు.  
ఈగర్వావగుణ మున్నంతవఱకు వారు కులీనులు గారు.  
చండాలురే. గుణము చండాలుడైనను గొదవగాని కులము  
చండాలుడైనను గొదవలేదు ' తాను సత్కులీనుడైన  
మాత్రమున నెవరి కే మొఱగినది ? పూర్వసుకృతవశమున  
నాముష్యాయఁబడనైతిని తలంచి వినయపరుడై యితోధిక  
ముగా సత్కార్యము లాచరింపవలయునుగాని మిట్టిపడిన నేమి  
లాభము ? మంచిగుణము లున్నచో మాలవాడైనను గులీను  
నితోఁ దుల్యుండే. ఎఱుకలవాడైనధర్మవ్యాధుండే యొక  
బ్రాహ్మణునకు బుద్ధిగఱపవలసినచ్చినదిగదా!

కొందఱు మే ముద్యోగవంతులబిడ్డలమని యహంభావము  
చూపుదురు. “ అధికారాంతమునందుఁ జూడవలెరా యాయ  
య్యసౌభాగ్యముల్ ” అనుట వీ రెఱుంగరుగాబోలు! ఉద్యోగ



మున్నందుకుఁ జేతనైనసాయ మొరులకుఁ జేయవలయునుగాని పరుల నధిక్షేపించుట భావ్యముగాదు.

కొందఱు మాతరగతిలో మే మెక్కుడుగుణముల సంపాదించి యెల్లప్పుడు పృథములముగానే యుందుమని యభిమానవంతులయ్యెదరు. తెలివిగలవాఁ డగుటయు నెక్కుడుగుణముల సంపాదింపఁ బ్రయత్నించుటయు లగ్నేకాని గర్వింపుటమాత్ర మెగుసుమి.

కుఠారధార మృదులతనువలె గర్వ మభ్యుదయమును ద్రుంచి యథఃపాత మొనరించును. నే నింతవాఁడనైతిని యేనిముసమునఁ దలంచునో యానిముసమే వానివినాశమునకుఁ బ్రారంభ కాలము. తమబిడ్డలఁ దల్లిదండ్రు లెట్టయెదుట మెచ్చుకొనని దిందువలననే.

కం. తను లోకము కొనియాడఁగ

విని యబ్బడు సజ్జనుండు, వెండియుఁ గడుమే

లొనరించు గీ దొకించుక

యును దనదెసఁ దోపనీక యడుపుచువచ్చుక.

తనపొగడ్తకు సజ్జనుఁ డుబ్బడు గాని దుర్జనుఁ డుబ్బును. నాఁటినుండియే చెడిపోవ మొదలుపెట్టును. పాప మప్పుడు వానికిఁ గన్నుమిన్ను గన్నడదు.

గర్వాంధుఁడు తనభావిదుర్దశలఁ జూడలేడు. కర్తవ్యములఁ జేయఁజోడు. హితులబోధ నాలకింపడు. పరులశక్తిని దన

శక్తిని బరికింపఁడు. సీతాకోకచిలుకవలెఁ దనమార్పునే తాను గ్రహింపనేరఁడు.

అవలిపుఁ డెల్లప్పుడు పరదోషములనే పరికించుచుండును. పరులనే యవహేలనము చేయుచుండును. తన్నుఁ దాను గౌరవించుకొనుచుండును. తనతో సమానముగా నొరులకు సమ్మానాదులు జరుగుట కిచ్చుగింపఁడు.

ఇట్టిగుణమువలననే బ్రహ్మాండ్రాదులు కృష్ణునిచే భంగపడిరి. ఏదోయొకవిధమైన శక్తిలేకము తమ కొదవుటతోడనే గర్వించి దాని సంపూర్ణఫలమును బొందలేకపోవుట యెల్లలోకములందును గన్పించుచున్నది.

#### అగ్నిదూలు

పూర్వము దేవాసురసంగ్రామమున బ్రహ్మము దేవతలకే విజయము గలిగించి వారివారికిఁ గొన్నిశక్తుల ననుగ్రహించెను. పిదప నాదేవతలు తమదే యీజయమనియుఁ దమవే యీ శక్తులనియు నెంచి బ్రహ్మశక్తిని మఱచి గర్వించియుండ నా బ్రహ్మము వారివృధాహంకారము నడంచుట కొకయద్భుతరూపము ధరించి వారిని సమీపించెను. దేవత లీతఁ డెవ్వఁడో తెలిసికొనిరమ్మని యగ్నిని బంపిరి. అతఁ డేగి యాభూతము వలన నీవెవఁడవని పృశ్నింపఁబడి 'నేను జాతవేదుఁడను. భూమిలోనిసమస్తవస్తువుల దగ్ధముచేయుశక్తి నాకుఁ గల'

దనెను. అప్పు డాభూత మొకతృణమును బడవైచి దీనిని భస్మముచేయు మన నతం డెట్లును భస్మముచేయఁజాలక వెనుకకుఁ దిరిగి పర్వత దేవతలతో నతం డెవఁడో యెఱుంగనని పలికెను.

అంత వాయుదేవుని వా రంపిరి. అతం డేగి సంపృష్టుడై 'నేను మాతరిశ్వఁడను. పృథివియందలి సర్వపదార్థముల సంగ్రహింపఁ గల'నన నాభూతం బొకతృణమువైచి దీనిని గదలింపుమన నతం డెన్నివిధములనో ప్రియత్నించి దానిని గదలింపనేరక దేవతల కడకుఁ బాఱివచ్చి యతం డెవ్వఁడో నే నెఱుంగ ననియెను.

అంత దేవత లిందు నింపిరి. అతం డేగ నాభూత మంతర్హిత మైపోయెను. అప్పు డింద్రిఁ డుమాదేవి నాకసంబునఁ గాంచి యంతర్హితమహాపురుషుం డెవ్వఁడని యడుగ నామె యిట్లనియె.

'ఆయన మీకు విజయము సమకూర్చి కొన్ని శక్తుల మీ కిచ్చిన మహాపురుషుఁడు. దేవదేవుఁడు. పరంధాముఁడు. అది మీరు గ్రహింపనేరక స్వశక్తివలననే జయించితిమనియు మహిమాన్వితుల మైతిమనియు గర్వించుచుంటిరి. అందువలన మీ గర్వ మడంచుట కాయన దర్శనమిచ్చి 'తిరోహితుఁడయ్యె'ననెను. అంత నింద్రాదులు నిర్గతాహంకారులైరి. దైవశక్తి లేనియెడల నెవ్వరు నేపనియుఁ జేయఁజాలరు. కనుక నాయనా ! గర్వ మెట్టివారికిని గూడదు.

పాండవులు

బాలుడా! పాండవులస్వర్గారోహణవృత్తాంతమును వినలేదా? మహావృష్ఠానంబున వారు భూపదక్షిణముచేసి యుత్తరముగా నేగుచుండఁ దమ్ములు పడిపోయినపుడు ధర్మజుం డిట్లనియె. “తనతో సమానుఁ డగుపృజ్ఞావంతుఁడు లేడనితలంచుదోషము వలన సహదేవుఁడు పడిపోయెను. సౌందర్యమున నాతో సమానుఁడు లేడు; నేనే రూపవంతుఁడ ననితలంచుటవలన నకులుఁడు పడిపోయెను. ధనుర్ధరులలో నాకంటె నధికుఁడు లేడు. నే నొక్కఁడినముననే శత్రువుల వధింతు ననిపలికి యట్ల చేయఁజాలకపోవుటవలన నర్జునుఁడు కూలిపోయెను. నాకంటె బలిష్ఠుఁడు మఱొకఁడు లేడని యాత్మశ్లాఘాపరాయణుఁడైనదోషమున భీముఁడు గతించెను. ”

నిరహంకారుఁ డగుధర్మజుఁడుమాత్రము భూమిం ద్రైశ్వక స్వర్గమున కేగెను. నాయనా! ఎవ్వరికి నహంకారము పనికిరాదు. ఒకవేళఁ దనయం దేదేని విశేషమున్న నది భగవద్దత్త మనితలంచి యత్యంతము వినీతుఁడై యుండవలయునుగాని గర్వింపరాదు.

గర్వ మల్పులకే యుండునది.

చ. తెలివి యుకింతలేనియెడఁ దృప్తుడనై కరిభంగి సర్వముం

తెలిసితింను గర్వితమతికొ విహరించితిఁ దోడ్లి, యిప్పుడు

జ్వలచతురై నపండితులసన్నిధి నించుక బోధకాలినై  
తెలియనివాడనై మెలగితికా. గతమయ్యె నితాంతగర్వముకా.

అనిభర్తృహరి వాకొనియెను. ఇదివఱకు తెలివి యించుకంతైన  
లేనపుడు 'సర్వమును దెలిసికొంటిని. ఇక నే నెఱుంగవలసిన  
దేమియులేదని యేనుఁగువలె గర్వించి సంచరించితిని. పిదకుఁ  
బండితుల సాన్నిధ్యమున నేదో కొంత తెలిసికొని, 'యిదివఱకుఁ  
దలంచినది పొరపాటు నే నెఱుంగవలసినది కావలసినంత గలదు  
ఇనీ! నే నవివేకినిసుమా' అని యిప్పుడు తలందుచుంటిని. గర్వ  
మంతయు నశించినది.' ఇం దెంతయేని సత్యము కలదుగదా!  
తెలిసికొనవలసిన దున్నదని తెలిసికొనుటయే తెలివి.

సంగతు లున్నవని తెలిసినగదా యాసంగతులఁ దెలిసికొనఁ  
బ్రయత్నించునది? తెలియనిసంగతు లున్నవని యెంచునది?  
సంగతు లున్నవనియే యెఱుంగ నప్పు డిక వాఁ డెఱుంగ  
వలసినసంగతు లున్నవని యెట్లుతలంచును? కనుక 'నేను  
సర్వముం దెలిసితి' ననుకొనును. కనుక బాలుఁడా! గర్వపర్వ  
తముఁ దెలివి యనుకులిశమునఁ జెండివేయుము.

అప్రమాధ్యాయము—సహస్రము

## ఉపసంహారము

సత్యహవాసము

శ్రీమంతుడా ! నీవు మంచివారితోడనే స్నేహముచేయుము. వారిస్నేహమువలన నీకు లభించులగ్గులకుఁ బారము లేదు. ఐహికాశ్చుష్కక ప్రయోజనములఁ గల్గించునది మంచివారి నెయ్యమేనుమీ!

ఎప్పుడేని కోపపరవశుండవై వాగూపమునఁగాని కార్య రూపమునఁగాని చివట కాలోచనారూపమునఁగాని యెరుల కపకారముం జేయంబూనిన నిన్ను వా రాపాపమునుండి తొలగించి రక్షింతురు.

సోమరితనమునఁగాని, నిర్లక్ష్యమునఁగాని, నీవిధుల నీవు నిర్వ ర్తించుకొనక యుపేక్షించినచో నీబుద్ధిమాంద్యము నడంచి నీ కుత్సాహముఁగల్గించి యుక్తకార్యములం బ్రవిష్టునిం జేసె దరు. కోపము రూపుమాపెదరు. చింతాకంటకము గెంటి వేసెదరు. ఆనందముం బెంపొందించెదరు.

నీసన్నిత్రులు గేలిసేయుదు రనియేని బాంక జంకెదవు. కుల ధర్మముఁ దొలంగం గలంగెదవు. ఆచారము బుగ్గిసేయ సిగ్గు సెందెదవు.

నాయనా ! మనస్సు చుక్కానికొయ్యవంటిది. ఎటుమెలపిన నటు పోవును. పట్టు వీడినఁ దనయివ్వమువచ్చినట్లు పోవుచుండును. కావున దానిని మంచితోవలో నుంచుకొనుట కొక సాధనము సత్సహవాసధనము.

సత్సంగత్వంబున హృదయంబు నిర్మలంబై నిరంతర మానందరసంబున నోలలాడు చుండును. మనోనైర్మల్యముకొఱకై కదా-తపములు-జపములు-ఉపవాసములు-వ్రతములు-ననుష్ఠింపంబడుట.

గీ. సుదతి, యేటికి నంతర్విశుద్ధిలేని  
బాహ్యసంశుద్ధి ? బహుత్కథపరిచయమైన  
వేయికడవలజలముల వెలిఁ గడిగినఁ  
గలుగునే శుద్ధి ? వారుచీకలశమునట.

లోనఁ గల్లు గలకుండను వెలుపల నెన్నికడవలనీళ్లు పోసి కడిగినను బరి శుద్ధ మైనదగునా ? అట్లే నీవు శరీరశుద్ధి చేసి కొనిననే చాలదు. అంతశ్శుద్ధియు నత్యంతావశ్యకము సుమీ.

అంతశ్శుద్ధివలన ముఖవికాసము హెచ్చును. ఆరోగ్యము కుదురుకొనును. ఆనందము కందలించును. కనుక నీ వంతశుద్ధి నలవరించుకొనుటకు సన్నిత్రీముల నేర్చికొనుము.

వారిచెలిమివలన నొకప్పుడు త్రొగుడు మొదలగుదుర్వ్యసనముల కలవాటుపడిన నీమనస్సును మరల్చుకొనఁ గల్గుదువు. వారిని దెలిసికొను టెట్లందువా ? వినుము.

సజ్జను లతినూత్నదృష్టితో మిక్కిలి నైపుణ్యముతోఁ బరికించి నంగాని గోచరింపరు. 'పాముకాళ్ళు పామే యెఱుంగు'నన్నట్లు సజ్జనులే గుర్తింపఁగలరు. ఏలయున, వారిపనులే వేఱు. వారి యునికియే వేఱు. వారిలోకమే వేఱు. అయినను, నీవు బుద్ధి మంతుఁడవే యయినచో వారే నిన్ను వెదకుకొనుచు వచ్చె దరుసుమా !

వారు తమపని యేమో తామేమో కాని పరులజోక్యమునకుం బోరు. ఎదుట నొకటి చెప్పి యావల మఱొకటి చెప్పరు. పరోక్షాపరోక్షముల వారికిఁ ద్రికరణశుద్ధియేకాని, ముఖస్తుతులు-మొగముచాటునఁ బరిహాసములు వా రెఱుంగరు.

పరుల సుగుణములనే పరికించి ప్రస్తుతించుదురుగాని యవగుణములనే యవలోకించి యందఱకుం జాటరు. జను లందఱుఁ గలఁతఁ బొందుపని చేసి యెరులచే వ్రేల్చెట్టి చూపింపఁబడరు. ఎవఁడు తనచెలికానికి సంపదాపదలయందుఁ దోడునీడయై క్షీరసీరన్యాయంబున నుండునో, ఎవఁడు దైవికముగా నొక నాఁడు దుర్జనులలో మెలఁగవలసివచ్చినను దిలతండులన్యాయమునఁ బ్రవర్తించునో - అట్టివాఁడు సజ్జనుఁడు.

తనప్రాణాపాయస్థితి తొలఁగునన్నను, దనకుం బదివే లొరగు నన్నను న్యాయేతరవృత్తి నవలంబించి యకార్యముల నాచరింపనివాఁడే సజ్జనుఁడు.



మ. పాసఁగఁ దానము గుప్త మర్థి భవనంబుం జేరుచో సంభ్రమై  
 ల్ల సదుత్థానవిధానముకొ బ్రియవిధుల్ గావించి మానంబు రా  
 జసభకొ మిత్రికృతప్రకాశనము తుత్సాకర్మవైముఖ్య మీ  
 యసిధారావ్రతచర్య యెవ్వఁడు మహార్యకృణికిం దెల్పెనో ?

పరులచేఁ బ్రశంసింపంబడుటకుంఁగాక రహస్యముగనే దానము  
 చేయునుండును. తనగృహమునకు యాచకుఁ డరుదెంచెనేని  
 సంతోషముతో నభ్యుత్థానాదికముచే నాదరించుంగాని  
 'వీఁడేల వచ్చె' నని రోయఁడు. తా నొరుల కేదేని యుపకా  
 రము నాచరించి యూరకుండుంగాని 'నే నిదిచేసితి-నది  
 చేసితి' నని యాత్మశ్లాఘాపరాయణుఁడు కాఁడు. పరులే  
 తనకు మేలుచేసినఁ గృతజ్ఞుఁడై వారిం బండితపామరులు గల  
 సభలలోఁ బ్రశంసించుచుఁ బదుగుర కెఱుకచేయుం గాని  
 మూకీభావము వహించి వారల మొఱంగఁడు. జనులు  
 నిందించు చెడ్డపనుల నెన్నండేని యాచరింపఁడు. ఆహా !  
 కత్తిపదనుపై నడచుటవంటి యిట్టిప్రవర్తనము గలవాఁడే  
 సజ్జనుఁడు. అది వానికి సుకరమే కాని తదితరులకు దుష్క  
 రము సుమా.

తాను బరులఁ బొగడునుగాని పరులు తనను బొగడిన సహిం  
 పఁడు. తాను బరులదోషమును క్షమించునుగాని తనదోష  
 మును దాను క్షమింపఁడు. పరులసౌఖ్యమునకై తాఁ గష్ట  
 పడునుగాని తనసౌఖ్యమునకై పరులఁ గష్టపెట్టఁడు.

తనసంపద లర్థిజనవినియోగంబునఁ దఱుంగకపోయెనే యని  
తలపోయుంగాని పరులధనము తఱుంగకపోయెనే యని తల  
పోయఁడు.

పరుల యశాన్నత్యమునకుంజోలఁ దనహైస్యమునకు సంతసిం  
చును. అన్యల యదృష్టమునకువలెఁ దనదురదృష్టమునకు  
నుల్లసిల్లును.

బిడ్డా ! ఇట్టివాఁడు సజ్జనుఁడు. వానిం గులముం జూచికాని,  
రూపమును జూచికాని, గ్రహింపలేవు. అధమజాతులలో నేని  
యనాకారులలోనేని సజ్జనుఁ డుండును.

సజ్జను నెఱుంగుట గుణమునుబట్టియేకాని కులమునుబట్టి  
కాదు. చర్యలంబట్టియేకాని చదువుంబట్టి కాదు. అంతర్య  
ముంబట్టియేకాని యైశ్వర్యముంబట్టి కాదు.

సజ్జనుని వెదకుట యెంతకష్టమో వానితో మైత్రిచేయుటయు  
నంతకష్టమే. ఏలయన వాఁడు సజ్జనునితోడనేకాని దుర్జను  
నితో మైత్రిచేయఁడుకదా ? కనుకఁ బ్రవృత్తమమున మీ  
యొండురులకు సులభముగా స్నేహము కుదురదు. కతిప  
యదినంబులకుంగాని మీహృదయములు బయల్పడినంగాని  
చెలిమి కలుగనేరదు. సజ్జనులచెలిమి బంగరు చెంబువంటిది.  
దుర్జనులచెలిమి మంటికుండవంటిది. సజ్జనులచెలిమి కలియుట

యెంతకష్టమో విడిపోవుటయు నంతకష్టమే. దుర్జనులమైతిని  
కుదురుటయుఁ బ్రీదులుటయు సులభము. కనుకనే

గీ. వెండలఁ జూచినఁ గడుగొప్ప పదపఁ గుఱుచ

అది కొంచెము తర్వాత నధిక మగుచుఁ

దనరు దినపూర్వపరభాగజనిత మైన

ఛాయపోలికఁ గుజనసజ్జనులమైతి.

సూర్యోదయకాలమున మిగులఁ బొడవుగా నున్న నీడలు క్రమ-  
క్రమముగాఁ దఱుగుచు మధ్యాహ్నకాలమునకు మాయ-  
మయి పోవునట్లు, కుజనస్నేహ మాదియందు మిక్కిలి యెక్కు-  
వగానుండి కాలక్రమమునఁ దఱుగుచుఁ దుదకు నశించిపోవు-  
ననియు, నపరాహ్లామమునుండి నీడలు పొడసూపి కాలక్రమ-  
మునఁ బెరుగుచు సూర్యాస్తమయ సమయమునకు మిక్కిలి  
యెక్కు డగుచందమున సజ్జనుల చెలికార మాదియందుఁ  
గొంచెముగానుండి క్రమక్రమముగాఁ బెరుగుచు నుండుననియు  
నెఱుంగుము. అట్లగుటకు దుష్టులలోని స్వార్థపరత్వమును  
శిష్టులలోని స్వార్థత్యాగమును గారణంబు లని జ్ఞప్తియుంచు-  
కొనుము.

బిడ్డా! జడంబులంజూచియేని యెడంద సన్నెత్రికిం గడంగుము.-  
చూడుము.

ఉ. షీరము మున్న నీటి కొసఁగక స్వగుణంబులు దన్నుఁ జేరుటక

షీరము తప్తచూటఁ గని చిచ్చుటికక వెతచే జలంబు ; దు

స్వార్థమునాధిపతిఁ గని వహించి జొరంజన దుష్ట మంతలో  
నీరముఁగూడి కాంత మగు; నిల్చు మహాత్ములమైతి యీగతికా.

పాలు తనతోడఁగూడిన తోడుఁబాలకుం దనగుణముల  
నిచ్చును. అవ్వలఁ బాలను గాఁగఁబెట్టుదుముగదా. ఆపాల  
యొత్తావముం జూచి నీరు నిప్పులోఁ బడును. తనమిత్ర మగు  
జలం బనలంబునం బడుటను జూచి క్షీరము తానుగూడ  
నిప్పులోఁ బడఁబోవును. పాలపొం గాఁగుటకు మనము నీరు  
చల్లుదుముగదా. అట్లు నీరు మరలఁదనతోఁ గూడఁగనే యది  
శాంతించి తనమిత్రము తనకు లభించె నని సంతసించు చున్నది.  
సజ్జనమైతి యిట్లే యుండునది.

పది యిచ్చియైనఁ బాడుచెల్లిం బాచికొనుము. శతమిచ్చియైన  
సన్నైతిని సంపాదించుకొనుము.

### కళావతి

పూర్వము హరిభక్తుడగునొకవిప్రునింట కళావతి యను నొక  
దాసి యుండెడిది. దాని కొకకుమారుఁడు జన్మించెను.  
వాఁ డాపారునింటనే పెరుగుచుంటచే నతనికి శమదమా  
దులు పట్టువడియె. మఱియు నిరంతర మాద్విజుండు హరి  
నామస్మరణము చేయుచుండఁగా వినువాఁ డగుటచే వానికిని  
హరిభక్తి కుదిరెను. ఆదాసీపుత్రుఁ డిట్లు బ్రాహ్మణస్నేహం  
బున నీశ్వరభక్తియు విజ్ఞానంబును నార్జించె. కొండొకనాఁ  
డప్పురునింటికి ముగ్గురు యోగులు రాఁగా నాదాసీపుత్రుఁడు

భక్తికీర్తనలతో వారిని సేవించుచు వారియుచ్చిష్టముం దినుచు వారిమది కెక్కఁ బ్రవర్తింప వారు దయాశురై యతని య భీష్టప్రకార మొకమంత్ర మువదేశింప నద్దాన నతండు కృతార్థుండయ్యె. మరుపుట్టువున నాతండేసుమా నారదుండయ్యె. కనుక నెవరితో నున్న వారియాచారవ్యవహారములే పట్టువడుచుండును.

క. తిలలును నీళ్లును వత్త్రం

బులు పుష్పసుగంధవాసమున సౌరభముం

బొలు పెసఁగఁ దాల్చుఁ గావున

నలయక సత్సంగమమున నగు సద్గుణమల్.

నువ్వులు - నీళ్ళు - వత్త్రములు, పువ్వులతోఁ జేరి వరిమళవంతము లగునట్లు జనులు సజ్జనులతోఁగలసి సుగుణవంతులగుదురు.

ప్రహేళిక

లోకకంటకుఁ డగుహిరణ్యకశిపుఁడు తపముచేయు నదనెఱింగి యిందుఁ డెత్తివచ్చి యతనిపట్టణమును గొల్లగొట్టి గర్భిణి యగునాతనిభార్య లీలావతిం జెఱవట్టి కొంపోవుచుండె. ఇది నారదుం డెఱింగి యిందుని వారింది యామెం దనకడ నుంచి కొనియె. ఆలీలావతియు శుచియై యమ్మహాముని శుశ్రూష సేయుచుండె. ఆముషి యనేకభక్తులచరిత్రలు భగవద్గ్రహములు నామెకు వినించుచుండె. అదృష్టవంతుఁ డగునాగర్భస్థ

బాలుండును వానిని విని భగవద్భక్తుండై ప్రహ్లాదుడు వాఁబారఁగి ప్రసీద్ధిఁజెందె.

నారదమహాముని సన్నిధానభాగ్యమే లీలావతి కప్పుడు లభింపనిచో నాశిశు పెట్టివాఁడై యుండునోకదా ?

బిడ్డా! సత్సహవాసము చేయు మనుటవలననే దుస్సహవాసముకూడ దనిచెప్పిన టై నది.

దుర్జనుఁ డకారణవిరోధి. తనకు లాభము లేకున్నను నన్యుల కపకారము చేయుటయం దప్రమత్తుఁడై యుండును.

క. తల నుండు విషము ఫణికిని

తెలయంగాఁ దోఁక నుండు వృశ్చికమునకుకా

దల తోఁక యనక యుండును

ఖలునకు నిలువెల్ల విషముగదరా నుతుతీ !

పామునకుఁ గోఱలయందును దేలునకుఁ గొండియందును దుర్మార్గునికి నిలువెల్లను విషముండును.

వానినోరు మాటాడుచున్న నొసలువెక్కిరించుచుండును. చెప్పు మాటలు తియ్యగనున్నను జేయుపనులు చేదుగా నుండును. కుడికన్ను కుదురవేయుచు నెడమకన్ను నెగురవేయు చుండును. పయోముఖవిషకుంభములవంటి వీరిం జేరఁజూవకుము. దుర్జనుని జూచి తొలఁగిపోవలయు ననుమాటను నిరంతరము జ్ఞప్తియం దుంచుకొనుము.

గీ. కారణము లేనికలహంబు, కడుఱలేమి,

పరపధాపరధనవాంఛ; బంధుసాధు

జనములం దపహిష్టుత్వ మనఁగ జగతిఁ

బ్రక్కతిసిద్ధంబు లివి దుష్టనికరమునకు.

నిష్కారణముగాఁ గలహించును. బీదసాదలపై నించుకంతయుఁ గరుణ లేకుండును. పరశ్రీలను గామించును. పరధనముల నాపించును. బండుగులను మంచివారిని జూచి యోర్వలే కుండును. ఇవి దుర్జనులకు స్వభావగుణములు. కనుక వాఁడు చుట్టమైనను వదలిపెట్టఁ దగినవాఁడే. విభీషణుఁడు దుర్మార్గుఁ డగురావణుని నన్నయనియేని తలంపక వదలిపెట్టి రాముని జేరలేదా? సుఖముల నందలేదా? ధృతరాష్ట్రుఁడు క్రూరుఁ డైనదుర్యోధనుని బుత్రిప్రేమచే వీడలేక పోలేదా? తనసంత తిని నీటుచేసికోలేదా?

ఖలునితో స్నేహముచేయక మాటలాడినమాత్రమున నేమి కీడు మూడు ననితలంపకుము. ఒకసారి సంభాషించినం జాలు నెఱకై మోసపోవు చేపచందంబున లోఁబడిపోయెదవు. వీదప వదలించుకొనుట దుష్కరము.

ఘోరి

జయచంద్రుఁడు, పృథ్వీరాజు కలహించుకొనిరి. జయ చంద్రుఁడు జయింపలేక దుష్టుఁ డగుమహమ్మద్ ఘోరి నాశ్రయించె. వీదప నిర్వురు కలిసి పృథ్వీరాజును జంపిరి. జయచంద్రునిగతి యేమయ్యెనో వింటివా? ఆదుర్మార్గుఁ డగు మహమ్మద్ ఘోరి తనమిత్ర మనియేని తలంపక నిస్సహాయుఁ

డగు జయచంద్రునిం జంపి రాజ్య మాక్రమించుకొనెను. కట్టా! కూళ యగుజయచంద్రుఁ డల్లునిం జంపించి కూతును విధవం జేసె. తుదకుఁ దాను నివాతుండయ్యె. అన్యదేశీయు నితోఁ జెల్మిసలిపి యాత్మదేశమునే యధోగతిపాలుచేసె. దుస్సంగత్యఫలము తమకేగాక, తమవారికేగాక, తమదేశ మునకును లభించును.

మఱొకమాట. సుజనదుర్జనులు మైత్రిచేసికొనిన నెవరిగుణము లెవరికి వచ్చును ?

వినుము. ఇంద్రాకరహస్య మున్నది. మొద లామైత్రి కలి యనే కలియదు. ఒకవేళ నెట్లో ప్రమాదంబున స్వల్పకాలము కలిసె ననుకొన్నను, లేక దుష్టుని సన్మార్గమునకుఁ ద్రిప్పటకై సజ్జనుడే యట్లు నటించె నన్నను, మఱి యెట్లు కలిసినను - ఎవ్వనియందు సుగుణములుకాని దుర్గుణములుకాని నాటుకొని పోయి పెంపొంది యభేద్యములగునో వానిగుణములు సాధారణముగా మారవు. కాని యవి యంకురములే యగుచో మాత్రము క్రిమముగా మారవచ్చును. సుగుణదుర్గుణముల పరస్పరసంఘర్షణమువలన దుర్బలములు పరాజితములు, నుబలములు జైత్రములు నగుట సహజముగదా. అందును దుష్టము లగుగుణములకు సహజముగనే భీతియుంటచే నవి సులభముగాఁ బరాజితము లగుననవచ్చును. కాని యవి యవి



వేకము నూతగొని యుండు నెడల నట్లు సులభముగాఁ ద్రోసి వేయఁబడవు. సమానబలము లగునుగుణదుర్గణములకు మైత్రి సంభవించదు. సంభవించినను నది స్వల్పకాలముననే చెడిపోవును. అధికన్యూనబలగుణములకే యది ఘటిల్లును.

కాన నెవ్వఁడు మఱొకనిస్నేహముం గోరి యతనిచుట్టుఁ దిరుగుచు మనఃపూర్వకముగ యాచించునో యయ్యాశ్రితుని గుణములే చలించి మాటిపోవు ననియెఱుంగునది. ఒకఁడు చెడుతోవం బ్రవేశించుచుండ మఱొక స్థిరచిత్తుఁ డతనివెంటఁ బోయి యాతని సన్మార్గమునకును ద్విప్పవచ్చును. స్థిరచిత్తు నెవ్వఁడు నెట్లు గదలింపనేరఁడు.

యవనహరిదాసు వంగదేశమున “బెనాఫాలెక్” వనమున హరిస్మరణము సలుపు చుండెడివాఁడు. వానిభక్తిని జెటువందలంచి రామచంద్రభానుఁ డొకచక్కనివేశ్య నాతనికిడ కంపెను. అదియుంబోయి కనులుమూసికొని హరినామస్మరణము సేయునాహరిదాసుచెంత రేయి యంతయుం గనిపెట్టుకొని యుండి యతఁడు కనులు దెఱవమి కే వెఱఁగుటడి యింటికివచ్చుచుండెడిది. ఆయన నామస్మరణము సూర్యోదయమునకుఁగాని పూర్తికాదు. ఎన్నిదినములో యిట్లుజరిగెను. తుద కావేశ్య యతనినిశ్చలభక్తికి నివ్వెఱపడుటయేకాక తనహృదయమును గూడ మార్చుకొని యాయన పాదములపైఁబడి “స్వామీ! నాయపరాధముల క్షమింపుఁడు. తెలివిమాలినదాననై మీ

కొందుచేయఁ దలంచితి నని యేడ్చుచు వేడికొని నాటినుండి యది సన్మార్గమున నడవందొడంగె. నిశ్చలచిత్తుల నెవరూ గదల్చుగలరు?

ఎవ్వఁ డెవ్వనివలన సన్మార్గమున నడచునో వానికి వానితో నైనది సత్సంగత్యము. ఎవ్వఁ డెవ్వనివలన దుర్మార్గమున నడచునో వానికి వానితో నైనది దుస్సంగత్యము. నీవు మంచి వారి ననుసరించిన వారిగుణములే పట్టువడును. అట్లు సన్మార్గమునఁజరించుట కారంభించిన నీయం దాసద్గుణములు పాదుకొని పోలేదుకనుక నట్టి ప్రారంభదశయందు దుష్టుల నీదగ్గఱకుం జేరనీకుము. చేరనిచ్చినచో నానూతన సద్గుణబీజములు చలించి నీయందు మొలకెత్తనేరవు. అవి మొలకెత్తి పెరిగినపిమ్మట నచంచలము లగునుగాన నప్పుడు దుష్టులు నిన్ను జేరినను నీ కెగ్గుతాడు. మీఁదుమిక్కిలి వారినే నీవుచేరి సన్మార్గమునకుం ద్రిప్పఁ గడఁగవచ్చును. అట్లు చేయుటయు ధర్మము.

శ్లో. రవిశ్చ రశ్మికాలేన దివా శాంతి బహిష్తపః

సంత శ్శుక్తిమరీచ్యాస్తౌ శ్శాంతర్థాంతం హి సర్వదా.

సూర్యుఁడు తనకిరణసమూహముచేత బయటిచీకటిని బగలు మోత్రము వినాశనముచేయును. సజ్జనులు మంచిమాట లను కిరణసమూహములచే బగలేకాక యెల్లప్పుడు (లోపలి యంధ కారమును) హృదయాంధకారమునుగూడఁ బోగట్టఁగలరు. కనుక సత్సంగత్య మెల్లర కత్యవసరము.

సంపూర్ణము

# నీతిపద్యములు

—(0)—

(విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రునకుఁ జెప్పచున్నాఁడు)

శ. బలవంతుఁడు నై నెత్తిన  
బలహీనుఁడు, ధనము గోలుపడినయతఁడు, ము)  
చ్చిల వేచువాఁడు, కామా  
కులచిత్తుఁడు, నిద్ర లేక కుందుదు రధిపా ! 1

అర్థ. ఎత్తినక = దండెత్తినచో, ముచ్చిలక = దొంగిలుటకు, వేచు  
వాఁడు = ఎదురుచూచువాఁడు.

క. జనులకు నొడఁబాటగువిధ  
మున నెడచుచు, లోకనింద్యముల నుడుగుచు, మీ  
ఱినయొకనికలిమి కులుకక  
మనుజులతోఁ బొంది పొసఁగి మనుటొప్ప నృపా ! 2

అర్థ. ఒడఁబాటు = సమ్మతి. ఉడుగుచు = మానుచు ; మనుట =  
బ్రదుకుట.

క. కోపము నుబ్బుచు గర్వము  
నాపోవనియునికియును, దురభిమానము, ని  
ర్వాప్యపారత్వము ననునివి  
కాపురుషగుణంబులండు) కౌరవనాథా ! 3

అర్థ. ఉబ్బుట = పొంగుట. ఆపోవనియునికి = తృప్తిపడకయుం  
డుట. నిర్వాప్యపారత్వము = పనియేమియుఁ జేయకుండుట - సోమరితనము.  
కాపురుషులు = కుత్సితపురుషులు - చెడ్డవారు.

క. ఏలినవానిని, దైవము,

నాలిని, బంధులను, సముచితారాధనసం

శీలతఁ బ్రీతులఁ జేయని

పాలనుఁ డాఫలము లాసపడు మనుజేందా !

4

అర్థ. పాలనుడు = దుర్జనుడు. సమ్ + ఉచిత + ఆరాధనసంశీ  
లతక = తగిన ట్లారాధించుస్వభావమువలన. అనఁగా 'నెవరి నెట్లుగౌరవింప  
వలయునో యెవరి నెట్లుమాడవలయునో యట్లు సలుపకున్న నందువలన  
వచ్చు వాయాఫలితముల నాసించుననుట-కనుక నే వాడు దుష్టుడు.

క. నెమ్మి గలవారి నొల్లరు,

త మొల్లనివారి వెనుకఁ దగులుదు. రథిక

త్వ మొడిఁగి యెడిఁగి తొడరుదు,

రి మ్రొటుఁగనియట్టివార లిభపురనాథా !

5

అర్థ. ఇమ్ము = ఉపాయము, యుక్తము. నెమ్మి = స్నేహము.  
తొడరుదురు = ఎదిరింతురు. ఇభపురనాథా = హస్తీపురమునకుఁబ్రభువైన  
వాడా ! ధృతరాష్ట్రవాడా !

క. ధనమును, విద్యయు, వంశం

బును దుర్మదులకు మదంబుఁ బొనరించును. స

జ్జను లైనవారి కడఁకువ

యును వినయము నివియ తెచ్చు నుర్వీనాథా !

6

క. అరిదివిలుకాని యుజ్జ్వల

శర మొక్కని నొంచు, దప్పి చనినం జను, నే

ర్పరి యైనవానిసీతి

స్ఫురణము పగరాజు నతనిభూమిని జెఱుచున్. 7

అర్థ. అరిదివిలుకాని=గొప్పవిలుకానియొక్క; ఉజ్జ్వలకేరము=నిగనిగలాడుబాణము.

క. విను మధురాహారంబులు

గొనుటయు, బెక్కండు నిద్ర గూరినయెడ మే

ల్కనియునికియు, గార్యాలో

చనము, దెరువు నడచుటయును, జన దొక్కనికిన్. 8

అర్థ. మధుర + ఆహారంబులు = తియ్యని (పిండివంటలుమొదలైన) పదార్థములు.

క. క్షమించువారిఁ గని చా

లమి పెట్టెదు, నైననుం దలంప ననూన

క్షమయ కడు మెఱయుతోడ; వు

త్తమరూపము గోరువారు చాల్తురు చానిన్. 9

అర్థ. చాలమిపెట్టెదురు = శక్తిలోపమునారోపింకురు. (అశక్తుడందురు.) తోడవు=సామ్యు. చానిన్=అయోర్పును. అనూన=తక్కువగాని అనఁగా నెక్కువైన. క్షమయ=ఓర్చే.

క. పురుషుండు రెండు తెఱఁగుల

ధర ను త్తముఁ డనఁగఁ బరగు, చా నెయ్యెడలన్

బరుసములు వలుకకునికిన్,

దురితంబులు వొరయుపనులు దొఱఁగుటవలన్. 10

అర్థ. పరుసములు = కఠినవాక్యములు, పలుకక - ఉనికి = ఉండుట  
చేతను, దురితములు = పాపములు, పొరయుపనులు = కలుగునట్టి పనులు,  
తొలుగుట = చూసుట.

గీ. చెల్లియుండియు సైరణసేయునతఁడు,  
బేదపడియును నర్థికి బియ్యముతోడఁ  
దనకుఁ గలభంగి నిచ్చునతఁడుఁ బుణ్య  
పురుషు లనిచెప్పి రార్యులు కురువరేణ్య ! 11

అర్థ. చెల్లియుండియు = శక్తిగలిగియుండియును, అనఁగా దన  
యాజ్ఞ కడ్డులేకుండినను. సైరణచేయు + అతఁడు (అపకారులను) తమించు  
వాఁడు. అర్థి = యాచకుఁడు.

గీ. పాడి దప్పకుండఁ బడయుసొమ్ములకు న  
పాత్రములకు నీగి, పాత్రములకుఁ  
బెట్టకునికి, యనఁగ నెట్టన రెండు వి  
ధములఁ గీడు వొడరు ధరణినాథ ! 12

అర్థ. పాడి = ధర్మము - శ్వాసము. అపాత్రములకు = అనర్హులకు  
తగనివారికి. ఈగి = ఇచ్చుట, దానము, పాత్రములకు = తగినవారికి.  
పెట్టక + ఉనికి = ఒసఁగకుండుట. నెట్టన = మిక్కిలి.

గీ. వెలఁది, జూదంబు, పానంబు, వేట, పలుకు  
పల్లదంబును, దండంబు, బరుసఁదనము,  
సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ వమ్ముసేత,  
యనెడు సప్తవ్యసనములఁ జనదు తగుల. 13

అర్థ. వెలది = శ్రీ. పానంబు = కట్టు మొదలైనవి తాగిగుట. పలుకు  
ప్రల్లదంబు = కఠినముగా మాట్లాడుట. దండంబు = బరుసదనము = కఠిన  
దండనము. నివ్వయోజనముగఁ = ఉపయోగములేకుండ. నమ్ము - చేత =  
వాశముచేయుట - వ్యర్థముచేయుట. తగులఁ, చనదు = అంటుకొనరాదు.

గీ. తగినవేషంబు, దనుఁదాన పొగడుకొనమి,  
నొచ్చియును గీడు వలుకమి, యొచ్చి వగవ  
కునికి, తన కెంతనడవకయున్న బధము  
దప్పకుండుట, నడవడి కొప్పుసేయు.

14

అర్థ. నొచ్చి యుం = నొప్పించెడియునుగూడ, బాధపడియుం  
గూడ. వగవక + ఉనికి = ఏడువకుండుట. పధము = తోవ, సవార్థము.

క. చెలిమియు, సంభాషణమును,  
బలిమివివాదంబు, దోపుఁబాడియు, దమయం  
తలవారితోన తగు, నధి  
కుల హిమలతోడనైన గొఱగా దధిపా !

15

అర్థ. బలిమివివాదంబు = ప్రబలమైన వాక్కులహము - తగవు.  
గొఱగాదు = పనికిరాదు.

గీ. కొంచెమైనను దగఁ బంచికుడుపు మేలు;  
పనులయెడ దుఃఖ మొర్చి యల్పంబు సుఖము  
ననుభవించుట హితము; శత్రువునకునైన  
నిచ్చుటయ లెస్స యడిగినయెడ; నృపాల !

16

అర్థ. కొంచెము + వనసు = (తనదగ్గరఁ దినదగుపదార్థము) కొం  
చెముగానున్నను. తగఁ = ఒప్పునట్లు (ఉన్నదానిలోకొంచెము) పంచి =  
(ఎదుటివానికి) పెట్టి. కుడుపు = (మిగిలినది తాను) తినుట.

క. తను లోకము గొనియాడఁగ

విని యుబ్బఁడు సజ్జనుండు, వెండియుఁ గడుమే  
లొనరించుఁ, గీ డొకించుక  
యును దనదెసఁ దోఁపనీక యుడుగుచువచ్చుక. 17

గీ. తనియఁ బండకుండ మును గోపికొనఁ జవి

చేట కాదు, విత్తుచేటుఁ గలుగుఁ  
బక్వ మగుడుఁ గోయ ఫల మించుఁ, జెడదు బీ  
జంబుఁ గార్యసిద్ధిచంద మిట్లు. 18

అర్థ. తనియక=పూర్తిగాఁ బండకమునుపే కాయను గోపికొనిన  
చో, చవిచేటు + ఎ కాదు, =రుచిచెడుటమాత్రమే కాదు. విత్తుచేటు=విత్త  
నముచెడుట. పక్వము + అగుడుక = పండినవిదప, ఫలము, ఇంచుక=  
రుచించును. బీజంబుచెడను.

గీ. మాలకరి పుష్పములు గోయుమాడ్కిఁ, దేటి

పువ్వుఁదేనియఁ గొనియెడుపోల్కి, నెమరు  
గందకుండఁగఁ గొనునది కార్యఫలము,  
బొగ్గులకుఁబోలె మొదలంటఁ బొడువఁజనదు. 19

అర్థ. మాలకరి = పూలదండలుకట్టువాడు. పువ్వుఁదేనియక= మక  
రందమును.

క. పరులధనమునకు, విద్యా

పరిణతికి, దేజమునకు, బలమునకు, మనం

బెరియఁగ నసహ్యపడున

న్నరుఁడు తెవులులేని వేదనం బడు నధిపా !



అర్థ. విద్యాపరిణతి = విద్యాపరిపాకము - సంపూర్ణవిద్యయనుట.  
ఎరియక-కక=మండగా, పరిపింపగా, తెవులులేనివేదనక = శోగము.  
లేనిబాధను.

క. ఎదిరికి హితమును బ్రിയమును

మది కింపునుగాఁగఁ బలుకుమాటలు పెక్కి

యొదవినను లెస్సె, యటుగా

కిదియది యన కూరకునికి యెంతయు నొప్పుక. 21

అర్థ. ఊరక + ఉనికి = మాటలాడవండుట, మానమువహించుట.

క. చెలిమియుఁ బగయును, దెలివియుఁ,

గలఁకయు, ధర్మంబుఁ, బాపగతియును, బెంపుం,

దులువతనంబును వచ్చును

బలుకుబడిన; కానఁ బొసఁగఁ బలుకఁగవలయుక. 22

అర్థ. కలఁక = మనస్సంక్షోభము, కలఁత. పెంపు = అభివృద్ధి.  
పలుకుబడి = మాట. తగినట్లుమాట్లాడినఁ, దగినట్లు మాట్లాడకున్న వచ్చు.  
మేలుకీ శ్చిందుఁజెప్పఁబడియె.

క. బెడిదముగఁ గత్తి గొడ్డటఁ

బాదువఁ దెగినమ్మానఁ జిగురు పొడముఁ బలుకులం

జెడఁదునిసినకార్యంబు ని

గుడ నేరదు పిదప నెట్లుఁ గురువంశనిధి !

అర్థ. బెడిదముగఁ = భయంకరముగా, చిగురు, పాడుముఁ = చిగురాకుపుట్టును. పిదపఁ-ఎట్టుఁ = ఎట్లైనను. నిగుడసేరదు = చక్కఁ బడఁజాలదు.

క. తనువున విఱిగినయమ్ముల

ననువునఁ బుచ్చంగవచ్చు నతినిష్ఠురతఁ

మనమున నాటినమాటలు

విను మెన్నియు పాయములను వెడలు నె ? యధిపా ! 24

అర్థ. అమ్మ = బాణము. అనువునఁ = ఉపాయముచే. అతినిష్ఠురతఁ = మిక్కిలి కాఠిన్యముతో

గీ. సకలపుణ్యకర్మచయమును నొకదెస,

వినుము పాడిదప్పకునికి యొక్క

వలను, దీని శుభ్రులు దెలిపెడు నడఁ బాడి

కలిమియంద పెద్ద గానిపించె.

25

అర్థ. సకల = సమస్తమైన (అన్ని) పుణ్యకర్మ = పుణ్యమునచ్చు పనులయొక్క. చయము = సమూహము. పాడి = ధర్మము. ఒక్కవలను = ఒక్కదిక్కు. శుభ్రులు = వేదములు.

గీ. పాడి గలిగిన నిహలోకఫలములెల్లఁ

జేరుటయ కాదు, కీర్తియుఁ జెందుఁ బురుషు ;

ధరణిఁ బొగడితె యెందఁకఁ బరఁగు నంత

కాలమును బుణ్యలోకంబు గలుగునందు.

26

అర్థ. పాడి = న్యాయము, ధర్మము. ఇహలోకముఫలము = ఈ లోకమునందలిఫలము. పాగడిక = కీర్తి.

గీ. చేటుకాలమైనఁ జెట్టమాటలు, నెఱి

గానితెరువు పట్టుకర్జములును,

దగవు లట్ల తోచుఁ ; దగియెడునవి యవి

నీతు లని మనంబు నిశ్చయించు.

27

అర్థ. చేటుకాలము = వివాళకాలము. చెట్టమాటలు = చెడ్డమాటలు. నెఱిగాని = న్యాయముగానియట్టి, తెరువు = మాగ్గమును, పట్టు = పట్టిన - అవలంబించిన, కర్జములును = కార్యములును. తగవులు + అట్లు = ధర్మములు గానే. తగియెడు + అవి = తగినట్టికార్యములు - మంచికార్యములు. అవి నీతులు = నీతిలేనివి - అనఁగా సధర్మములు.

గోవ్యాఘ్రసంవాదము

తన్ను జంపుటకు వచ్చినపులితో నావిట్లనియె.అయ్యా!

నమస్కారము. ఇంచుక నామనవి వినుము.

చ. మునుమునఁబుట్టె నాకునొకముద్దులపట్టి,యతండుపుట్టి యే  
డెనిమిది నాళ్ళపాటిగలఁ,డింతియ పూరియు మేయనేరఁ,డే  
జని కడుపారఁ జన్గుడిపి చయ్యన వచ్చెద, నన్నుబోయిర  
మ్మని సుకృతంబుగట్టికొనవన్న! దయాగుణ ముల్లసిల్లఁగఁ.

అర్థ. పూరియు = లేతగతిక పోచలనుగూడ. మేయ = తిను  
టకు-నమలుటకు. నేరఁడు = శక్తిగలవాఁడుకాఁడు. ఏక = నేను. చని =  
వెళ్ళి. చక్కగుడిపి = పాలిచ్చి. చయ్యన = తొందరగా.

గీ. అతిథిసత్కారమునకంటె నధికమైన  
 ఫలము లేదందు? పెద్ద; లీపట్టునందు  
 నీవ యతిథివి నాకు, నిన్నిచట డించి  
 పోయి రాకున్నఁ బాపంబు పోరయకున్నె ? 29

అర్థ. అతిథిసత్కారము = అతిథియొక్క సమ్మానము. అతిథియనఁ  
 గా భోజనార్థమింటికి వచ్చినవాడు.

గీ. అడి తిరిగినఁ జండాలుఁ డందు? గాని  
 కులము చండాలుఁడైనను గొఱత లేదు.  
 బొంకకున్నఁ జండాలుఁడెపో ధరితి?  
 బూజ్యుఁ డనుమాట వినవయ్య పులులరాజ ! 30

అర్థ. పూజ్యుఁడు = పూజింపఁదగినవాడు.

ఉ. పల్లదమాడి పెద్దలకు బాధయొనర్చునతండు, తండ్రికి  
 దల్లికి మాటులల్కెడినతండును, నాఁకొనవచ్చి యొడ్ల చే  
 నుల్లమెలర్ప మేయఁజనుచున్నవృషంబు నదల్పునాతండు  
 ద్రౌత్యేదునట్టిదుర్గతులఁ ద్రౌత్యుడు నే నిట రాకతక్కినా.

అర్థ. పల్లదము + అడి = చెడ్డమాటపలికి. అఁకొని = అఁకరిగొని.  
 ఒడ్లచే = పరులచేను. ఉల్లము + ఎలర్ప = మనస్సుసంతసింపఁగా.

సీ. అపరాధావేశయం దతిథి యాఁకొనివచ్చి  
 యడిగినఁ బెట్టక గడపువాని  
 గతికి, నథావేక్షఁ గన్నియఁ గొనిపోయి  
 ముసలికి నిచ్చుతామసునిగతికి

బావంబులేకయే పత్నిఁ బరిత్యజిం  
 చినవానిగతికి, నాశ్రితచయంబు  
 గ్రాసంబు లేక దుఃఖముల నొందఁగ నస  
 ద్వ్యయ మాచరించిన వానిగతికి,  
 ధారవోసినధన మీక తప్రతిగ్రా  
 హీతఁ బలుమాటు నడిగించుచాతగతికిఁ,  
 బోవుదాన, నింటికిని నేఁ బోయి మరలి  
 రాక తక్కితినేఁ బుండరీకవర్య !

32

అర్థ. అర్థ + అనేక = ధనమునందలియాశచేత. తామనుడు =  
 దుష్టుడు. పత్ని = భార్యను. ఆశ్రితచయంబు = ఆశ్రియించుకొని  
 యున్నవారిగుంపు. గ్రాసము = ఆహారము. అసద్వ్యయము = దుర్వ్యయము.  
 తప్-ప్రతిగ్రాహీత = అధనముదానముపట్టినవానిని. పుండరీకము = పులి.

వ. అని పులి నొడంబటిచి యింటికిం జని తన బిడ్డకు గోవు  
 నీతులు గఱపుచున్నది.

క. ఆడకు మనత్యభావలు

కూడకు కొఱగానివానిఁ, గొంకక యొరులె

గ్గాడిన నెదురు త్రర మీఁ

జూడకు, విని విననివానిచొప్పునఁ జనుమీ.

33

అర్థ. ఎద్దు + అడిగె = కీడుపల్కినచో-తిట్టినచో. ఎదురు + ఉత్త  
 రము = తిరుగుజవాలు, ఈ + చూడకు = ఇచ్చుటకుఁ బ్రయత్నింపకుము.

క. ఒంటిఁ జరింపకు పొలమున,

నింటికిఁ గడుఁ బోద్దుగలుగ నేలెంచుచు రా,

వెంటఁబడి పొదుచుగోవుల

చంటఁ జనకుఁ గ్రయ్యఁబడకు సందడియగుచోఁ. 34

అర్థ. ఏతెంచుచుకొరా = వచ్చుచునుండుము. సందడి = సమ్మర్దము (జనులయొత్తిడి) పనులయొత్తిడి, అగుచోఁ. క్రయ్యక + పడకు = చేరఁబోకుము. ఆసమ్మర్దములోనికిఁ జొరఁబడకుము.

క. తొడుకుఁ దినఁబోవుపసరము

బడిఁ బోకుము; తురగగార్దభద్విరదాదుల్

నడచుపథంబున కడ్డము

నుడియకు; దుర్జనులు మెలఁగుచో నిలువకుమీ. 35

అర్థ. తొడుకు = దొంగమేఠ. పసరముబడిక = పశువువెంటబడి. తురగ = గుఱ్ఱములు, గార్దభ = గాడిదలు, ద్విరద = ఏనుఁగులు, అదుల్ = మొదలైనవి. పథము = తోవ.

క. నూతులదరులను, లోతగు

పాతటికసవులను, నెట్టిపచ్చిక యున్నక

బ్రాతివడి మేయఁబోకుము;

మూతి యిడకు ముగ్గిసత్వములు గలనీటక. 36

అర్థ. దరి = బడ్డ. పాతటికసవు = పాతళ్లలో మొలచుగడ్డి. బ్రాతివడి = పేయకలిగి, ఉగ్గిసత్వములు = భయంకరమైన జంతువులు, మొసగులు మొదలైనవి.

క. ఏను గలిగియుండఁగ, నె

వ్యానికి నిను ముద్దుసేయ వాలాయ మగుక

గాని యిటమీఁద నెవ్వఁడుఁ

గానికీఁ గైకొనక చుల్కఁగాఁ జూచుఁ జూచి. 37

అర్థ. ఏను=నేను. చాలాయము=అనివార్యము (తప్పనిసరి). కాని  
కీకొ + కైకొనక=కానిదబ్బునకును దీనికొనక = అవఁగాఁగొంచెమైనగౌర  
వింపక.

క. చులుకన జలరుహతంతువు,

చులుకన తృణకణము, దూది చుల్కఁననుమిమ్మా,

యిల నెగయుధూళి చులుకన

చులుకన మఱి తల్లిలేనిసుతుఁడు కుమారా ! 38

అర్థ. జలరుహతంతువు = తామరకాడలోనిదన్ననీదారము. తృణ  
కణము=గడ్డిపరక. ధూళి=దుమ్ము.

క. పుట్టినపిమ్మటఁ జావును

గట్టె, వృధామరణ మొందుకంటె బుధులకుఁ

దట్ట మగుకీర్తిసుకృతము

లిట్టలముగఁ గల్గుచావు లింపులుగావే. 39

అర్థ. సుకృతము=పుణ్యము. ఇట్టలముగఁ=అధికముగా.

వ. అని కొడుకును బుజ్జగించి సమ్మతివడసి వడివడిగాఁ బులి  
చెంతకుఁ బరివ్రేడివచ్చి యాగోరత్న మిట్లనియె. అయ్యా !  
ఇంతప్రాప్తిద్దాదాఁకఁ గడునాఁకొని యేక్కియ నుంటివోకదా!

గీ. ఇంతతాల్మి లేక యిల నిట్టిసుకృతంబు

లెట్లు సంభవించు నేరికైన,

నీ నిమిత్తమైకదా నాతనూజని

బుజ్జగింపఁగంటిఁ బురికి నేగి.

41

అర్థ. తాత్పర్యము=సహనము-ఓర్పు.

క. నామన సొక్కటి యయ్యెను ;

నీమనసారంగ భుజింపు, నీ కే నధిక

ప్రేమమున సమర్పించితి

నామే, నిదె పుణ్యగతికి ననుఁ బుచ్చ వనా !

42

అర్థ. నామనను=నాకోరిక. నామేను=నాకోరికము. పుచ్చవనా=పంపకయ్యా.

గీ. అనిన దానిలెగువ కడ్చుతస్వాంతుఁడై

పుండరీక మేను బుట్టి పెరిగి

యింతవాఁడ నైతి, నింతనిష్కపటుల

నిట్టిధీరమతుల నెఱుంగ నెందు.

43

అర్థ. లెగువ=సాహసము. అడ్చుతస్వాంతుఁడు = వింతపడినచునన్ను గలవాఁడు. నిష్కపటులకొకపటుమలేనివారిని.

మ. అని యాధేనువుఁ జూచి నీవిమలన

త్యక్తపాశికి మెచ్చువ

చ్చె, నినుం బంపఁగఁజాల; నీదుతలఁ గా

చెక ధర్మ మీప్రాద్దు; పా

మ్ము నిజావాసము చేర నీసఖలు స

మ్మోదంబునుంబొంద, నీ

తనయుం డత్యనురాగముంబొరయుఁ జ

త్ర పీఠి మైనొందఁగఁ.

44



అర్థ. నిజ + ఆవాసము = సొంతయిల్లు. సఖులు = స్నేహితులు  
సమ్మోదము = సంతోషము.

సీ. కుడువంగ రమ్మని తొడరి చుట్టముఁ బిల్వ  
నాఁకలి కా దొల్లననుచుఁ బెనఁగు  
నతఁడునుబోలె, నాతతశోభనాంగియై  
తనరునాధేనురత్నంబు దన్ను  
భక్షింపుమని పట్టుపఱుప, సద్యోజ్ఞాన  
శాలియై పరఁగుశార్దులవిభుఁడు  
దా నొల్లనని పల్కఁ, దమనోన నొకకొంత  
తడవు ముహూర్భాషితంబు లిల్లు

జరుగుచుండ గోవుసత్యవాక్కుద్ధికిఁ  
బులికృపాసమగ్రిబుద్ధికిని బ్రీ  
సన్నులైరి సురలు, సాధువాదము లుల్ల  
సిల్లె గగనవీధి నెల్లయెడల.

45

అర్థ. కుడువకొ + కక = చుజించుటకు. ఆతతశోభన + అంగియై =  
విస్తారమైన శుభమైనయాకారముగలదియై. సద్యః + జ్ఞానకాలి = అప్పటిక  
ప్పుడుపుట్టినజ్ఞానముకలది. ముహూః + భాషితంబులు = మాటిమాటికిమాటలు.

క. పసరం బండు వివేకము

పస చాలనినీచు, నట్టిపసరము కాదే  
వసుధపయి సత్యవాక్యం  
బసద్యశముగ నిర్వహించె నతిమోదముతో.

46

అర్థ. వివేకముపస = తెలివి తేట. అసద్యశముగ = సాటిలేకుండగా.